

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BACH301-OBE-2023-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	11-05-2023 09:00 CEST	Termin:	2023 VÅR
Sluttdato:	25-05-2023 14:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave - Bergen		
Flowkode:	203 BACH301 1 OBE 2023 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	276
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	11150
----------------------	-------

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert
oppgavetittelen på
norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	67
Andre medlemmer i gruppen:	285, 506

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Kom og bli med

Come on and join us

Kandidatnummer: 285 - 276 - 506

Emnekode: BACH301

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett (FLKI)

Veileder: Inger-Lisa Møen

Innleveringsdato: 25.05.2023

Ord: 11150

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Abstract:

In this bachelor's thesis, we have researched how process-drama/experiential-drama can invite children (age 3-6) to be part of a communal experience and social interaction-play with other children. We went to two different kindergartens to perform an experiential-drama experience with the children. Our focus is on how the art subjects can be seen as fundamental for children's development. While we performed with the children, we observed how they acted and reacted to the elements of our experiential-drama. We noted that almost all the children participated in singing and acting out parts of the story. They worked together and communicated with each other during the experience. So according to our observations, working with experiential-drama, can certainly be a good thing for social play amongst children.

In addition to our own observations, we interviewed employees from the kindergartens we visited. We asked for their thoughts on working with the art subjects and thoughts on social play, and what type of work they do to support the social development of the children. The employees discussed situations where they have used the art subjects to create communal experiences for the children to play. We suspect that our interest in the field of early childhood education stems from a deep desire to positively support an upcoming generation. Children are sensitive, and the first years of their lives are pertinent to their development. The university environment has helped us to be more influential for children in the arts subject. We would like to be amongst the involved, engaged and supportive elders that assist children through these critical years.

Forord:

Denne bacheloroppgaven er skrevet på våren i 2023, og legger vekt på arbeid med kunstfagene i barnehagen. Spesielt med fokus på dramaforløp, skyggespill og musikk. Under hele prosessen fra tre år i studier på Høgskulen på Vestlandet (Campus Bergen) har vi lært mye om hvordan kunstfag kan være viktige fag for barnas utvikling.

Først vil vi takke høgskolen, som ga oss muligheter til å utvikle vår kompetanse og våre ferdigheter i barnehagelæreryrket. Vi vil takke vår dyktige veileder som heiet på oss hele veien og ga oss klare og tydelige tilbakemeldinger. Vi takker også hverandre for at vi har vært tålmodige og fleksible, og støttet hverandre gjennom hele prosessen. Til slutt vil vi takke klassen. Gleden i å utøve kunstfagene med denne gjengen, har vært en fin inspirasjon for vår bachelor.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLENDING.....	6
1.1 VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	6
1.2 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	7
2.0 TEORI.....	7
2.1 SOSIAL LEK	8
2.2 DRAMA	9
2.3 DRAMAFORLØP	10
2.4 FANTASI – EN TOLKNINGSPROSESS	11
2.5 KREATIVITET	12
2.6 SKYGGESPILL KAN BIDRA TIL ESTETISKE OPPLEVELSER	13
2.7 MUSIKK	14
2.8 MUSIKK SOM KOMMUNIKASJON.....	14
2.9 MUSIKKENS FELLESKAP	15
3.0 METODE	16
3.1 KVALITATIV METODE	16
3.2 FOKUSGRUPPEINTERVJU	17
3.3 OBSERVASJON – PRAKSISFORTELLINGER.....	18
3.4 BEARBEIDING OG ANALYSE AV INTERVJU.....	18
3.5 BEARBEIDING OG ANALYSE AV OBSERVASJONENE	19
3.6 ETIKK.....	19
3.7 METODEKRITIKK	20
4.0 RESULTAT.....	21
4.1 RESULTATER FRA INTERVJU.....	21
4.2 RESULTAT FRA OBSERVASJON – PRAKSISFORTELLINGENE.....	23
5.0 DRØFTING.....	25
5.1 BARN UNDER DRAMAFORLØPET.....	25
5.2 DRAMAAKTIVITETER OG SOSIAL LEK.....	25
5.3 MUSIKK OG SOSIAL LEK	27
5.5 FANTASI OG VIRKELIGHET	28
5.6 PERSONALETS SELVFØLELSE I ARBEID MED KUNSTFAGENE.....	29
6.0 AVSLUTNING	30
7.0 LITTERATURLISTE.....	31
8.0 VEDLEGG.	33

8.1 VEDLEGG 1 - PRESENTASJON AV DRAMAFORLØPET	33
8.2 VEDLEGG 2 - PRAKSISFORTELLING 1.....	34
8.3 VEDLEGG 3 - PRAKSISFORTELLING 2.....	36
8.4 VEDLEGG 4 - PRAKSISFORTELLING 3.....	38
8.5 VEDLEGG 5 - PRAKSISFORTELLING 4.....	40
8.6 VEDLEGG 6 - PRAKSISFORTELLING 5.....	41
8.7 VEDLEGG 7 - PRAKSISFORTELLING 6.....	43
8.8 VEDLEGG 8 – INFORMASJONSSKRIV.....	44
8.9 VEDLEGG 9 – INTERVJUGUIDE	46

1.0 Innledning

Vi som kommende barnehagelærere, tenker at de estetiske fagene kan brukes aktivt til å inkludere barn inn i fellesskapet og leken. For å få til inkluderingen, tenker vi at et dramaforløp med skyggespill og musikk kan fungere som en invitasjon til fellesskapet og sosial lek for barn i 3-6 år. For at barn skal kunne inkluderes i en sosial lek i et fellesskap, bør de føle seg trygge. Et trygt miljø kan være en skapende prosess hvor barns impuls og improvisasjon kan utvides. Vi tror at et dramaforløp kan skape et trygt miljø for barn, hvor barna føler seg engasjert, involvert, sett og hørt, uavhengig av ulike evner. Sæbø (2010) sier at “i en skapende prosess arbeider vi med å gjøre indre opplevelser konkret sansbare, det vil si å gi uttrykk for inntrykk” (Sæbø, 2010, s. 85).

De estetiske fagområdene gir barn ulike muligheter til å oppleve verden annerledes, noe som kan utvide barnas fantasi og kreativitet. Vi tror at fantasifulle og mer kreative barn føler seg trygge, og kan lære mer og uttrykke seg på ulike måter. Vi vil vise hvordan fantasi og kreativitet, som en viktig del av barndommen, kan utvikles gjennom et engasjerende dramaforløp. I tillegg vil vi gjøre rede for begreper knyttet til sosial lek, drama og musikk.

I praksis har vi erfart at kreativiteten gir barna mange muligheter til å uttrykke seg, og de finner selv ut av ulike løsninger for utfordringer, noe vi tror gjør barn mer selvstendige i barnehagehverdagen.

Vår problemstilling i denne bacheloroppgaven er: Hvordan kan dramaforløp med skyggespill og musikk fungere som invitasjon til fellesskap og sosial lek for barn i 3-6 års alderen? For å vise hvordan dramaforløp kan bli et godt verktøy, har vi brukt skyggespill. Sæbø (2017) definerer skyggeteater som noe som kan “integre uttrykksformer som bilde, musikk, dans og drama for å skape et kunstuttrykk og gi barna spennende estetiske opplevelser” (Sæbø, 2017, s. 22). Deretter vil vi prøve å vise at skyggespill i dramaforløp kan engasjere barna i sosial lek, ved bruk av musikk og ulike dramateknikker i en prosess sammen med barna og de ansatte i barnehagen. Vi håper at det kan ha en effekt på barns engasjement.

Vi har brukt praksisfortellinger og fokusgruppeintervju for å finne ut hvordan barn agerer i møte med et dramaforløp, og hvordan det hjelper for å ivareta hele barnegruppen i fellesskap og sosial lek. Rammeplanen sier at “Barna skal få oppleve at det er mange måter å tenke, handle og leve på. Samtidig skal barnehagen gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

1.1 Valg av tema og problemstilling

Vi har opplevd at kunstfagene gir barna både glede og estetiske opplevelser. Vi hadde fordypningsemne innen kunstfaglig arbeid, og mener selv at kunstfagene absolutt er nødvendig å arbeide med i barnehagen. Derfor valgte vi å finne ut hvordan et dramaforløp med skyggespill og musikk kan fungere som invitasjon til fellesskap og sosial lek for barn i 3-6 år aldersgruppe.

Barns væremåte er preget av en aktiv, kroppslig og nysgjerrig trang til utforskning, som kan utvikle seg til en mer lekende sosial, fantasifull og kulturell utforskertrang. Denne utviklingen skjer om barna får muligheten til å utvikle seg i meningsfulle sammenhenger, med sosial og kulturell stimulering (Sæbø, 2017, s. 17). Dessuten står det i rammeplanen for barnehagen blant annet at “opplevelser med kunst og kultur kan legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse og eget skapende arbeid” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50). Det står også at personalet skal “motivere barna til å uttrykke seg gjennom musikk, dans, drama og annen skapende virksomhet, og gi dem mulighet til å utvikle varierte uttrykksformer” (Kunnskapsdepartementet, 2017 s. 52).

En annen grunn til at vi har valgt denne problemstillingen, er at en av oss hadde tidligere utdanning i drama og har jobbet som dramalærer, og to av oss har drevet med musikk lenge. Da hadde vi noen røtter i, og personlig interesse for valget av denne problemstillingen. I tillegg liker vi kunstfagene sine tverrfaglige muligheter og hvordan de kan brukes som et verktøy til å støtte barn med å utvikle fantasien og kreativiteten deres.

1.2 Oppgavens oppbygging

I denne bacheloroppgaven går vi først gjennom relevant teori og forklaring av teoretiske begrep, knyttet til drama og musikk. Vi skal skrive om sosial lek mellom barna i barnehagen. Vi har fokus på dramaforløp med skyggespill, og musikalsk fellesskap. Vi skal så drøfte hvordan dramaforløp kan være et nyttig verktøy for inkludering i fellesskapet. Vi går gjennom forskningsmetodene vi bruker, hvorfor vi bruker dem, og hvordan vi gjennomfører dramaforløpet i barnehagen. Så presenteres funnene vi gjorde under gjennomføring, som blir tatt videre til drøfting av resultatene vi har funnet.

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven blir det gått igjennom ulike teoretiske aspekter og fagbegreper for å belyse problemstillingen. Derfor er det forklaringer og begreper knyttet til sosial lek, dramaforløp med skyggespill og musikk.

2.1 Sosial lek

Vi tenker at barn kan bli mer motivert for å bli med andre barn, når dramaforløp gjennomføres i barnehager. Sæbø (2010) sier at “drama er en kollektiv og sosial arbeidsform. Enten den voksne arbeider med ett eller flere barn, vil arbeidet bygge på interaksjon for samspill. Drama blir dermed en sosial prosess der deltakerne forholder seg til hverandre både i og utenfor spillet” (Sæbø, 2010, s. 86). Dramaforløpet kan gi ulike muligheter for ulike aktiviteter. Det vil si at drama kan bidra til en helhetlig læring, noe som kan engasjere deltakere ved å bruke kropp, følelser og kognitiv evne i et samhold under hele prosessen. (Sæbø, 2010, s. 86).

Vi tenker at dramaforløp med skyggespill og musikk kan være en inngang inn i fellesskapet. Skyggespill kan skape et rom for at barn kommer i samspill med både de andre barna og voksne. Da tenker vi at lek med skygger kan bli en type sosial lek. Sosial lek kan defineres som lek, der man ser på hvordan barn leker sammen, og gjerne hvordan de gjennom sosial samhandling utvikler det som ofte kalles sosial kompetanse eller sosiale ferdigheter (Moser & Storli, 2018, s. 135). Det vil si at barn får en sosial kompetanse og lærer seg sosiale koder ved å ha samspill med andre barn.

Vi har sett i praksis i barnehage, at noen barn havner oftere utenfor samspillet når de leker. Ved å tilrettelegge en planlagt aktivitet, tenker vi at barna kan få mulighet til å oppleve å være en del av fellesskapet. I rammeplanen for barnehagen står det at “I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22-23). I denne sammenheng vil det bety at vi ønsker å skape viktige opplevelser for fellesskapet, der barna, i samspill med andre barn og voksne, samhandler om noe. For når barn opplever et positivt fellesskap utvikles den sosiale kompetansen. Her blir det viktig å understreke hva sosial kompetanse egentlig er. Ifølge Drugli (2017) kan “Sosial kompetanse defineres som relativt stabile ferdigheter, kunnskaper og holdninger som fører til at man kan mestre ulike sosiale miljøer, som gjør det mulig å etablere og vedlikeholde sosiale relasjoner, og som fører til trivsel og utvikling” (Drugli, 2017, s. 59).

Dette betyr at tilrettelegging fra kompetente voksne spiller en viktig rolle for å sosialisere barn i en gruppe og i samfunnet generelt. Den sosiale utviklingen handler om barnets sosiale samspill med andre mennesker og er helt avgjørende for deres trivsel. En positiv sosial utvikling, har stor betydning for senere kognitiv utvikling og mental helse. En veldig viktig målsetning for god sosial utvikling, er at barn skal få utvikle sosiale ferdigheter og sosial kompetanse (Drugli, 2017, s. 59). Drama og dramaforløp-metoden, kan støtte opp sosial lek,

noe som kan bygge opp sosial kompetanse, som innebærer empati, samarbeidsferdigheter og selvhverdelse. Det betyr at barna kan få flere erfaringer og kunnskaper som kan bygges videre på.

2.2 Drama

Vi som kommende barnehagelærere tenker det er viktig å ha kunnskap og erfaringer om drama, og hva drama har av betydning for barnehagebarna. Vi starter med en definisjon av drama-begrepet. “*Drama* er opprinnelig gresk og betyr noe som fremstilles, en handling” (Heggstad, 2012, s. 15). I denne sammenheng, med “pedagogisk drama, er det viktig å holde fast ved at drama først og fremst dreier seg om spill og fiksjon” (Heggstad, 2012, s. 15). De to elementene med spill og fiksjon kan vi se både i barnas lek og i teater.

Ifølge Sæbø (2010) er drama et kunstoffag som kan tilrettelegge for medskapende opplevelser og læring. “Dramaarbeidet skal bli en skapende prosess. For at det skapende arbeidet skal bli meningsfylt for barna, må arbeidet legges opp slik at det ivaretar elementer som lek og impuls, som må være til stede for at arbeidet skal bli en kreativ prosess” (Sæbø, 2010, s. 79). Barna lærer å utvikle seg i en slik prosess hvor de kan prøve å utforske ulike situasjoner. De føler seg tryggere i en prosess hvor de kan komme med nye ideer og engasjere seg i en sosial lek, noe som kan føre til et godt samspill hos barna. (Heggstad, 2012, s. 67).

De viktigste elementene i en kreativ prosess er leken og impulsen. Leken kan sees på som grunnlaget for skapende aktivitet, og impulsen er barnas drivkraft og lyst til å uttrykke seg. Sansene, fantasi, media og teknikk er viktige faktorer. Allsidig sansing legger grunnlaget for rike opplevelser, som kan danne grunnlag for barnas fantasi. Mediene er først egen kropp, men etter hvert kan man uttrykke seg gjennom andre virkemidler, som for eksempel dukker og skyggefigurer (Sæbø, 2010, s. 79-81). Gjennom kropp og stemme, fantasi og forestillingsevne identifiserer vi oss med fremstilte figurer og situasjoner og lærer å uttrykke oss på nye måter (Heggstad, 2012, s. 15).

Barna bruker disse elementene, som fantasi, sanser og ulike medier, i leken for å bearbeide egne erfaringer. Ifølge Sæbø (2010) kan drama stimulere barnets allsidige kompetanse, blant annet sosial kompetanse. (Sæbø, 2010, s. 88). Barna kan oppleve, lære og utvikle seg best i meningsfulle sammenhenger, som for eksempel i et dramaforløp. Sæbø gir klare begrunnelser for å bruke drama i barnehagen. Hun mener at “Barn er opptatt av å oppdage, undersøke, forstå og forklare verden, og “samler” derfor på erfaringer, inntrykk og opplevelser. Disse inntrykkene og opplevelsene (det vi ser, hører, føler, lukter og smaker) vil

når de persiperes, bli til de forestillingsbildene som danner grunnlaget for barnets forståelse av verden” (Sæbø, 2010, s. 85). Det vil si at kunstfaglige aktiviteter som dramaforløp, kan gjerne la barn bruke alle sansene og tidligere erfaringer for å skape nye opplevelser sammen med de andre barna og voksne, noe som stimulerer fellesskapsopplevelsen i barnehagen.

Dramaets symbolske og estetiske språk gir barna og voksne et rom til å kommunisere og lære. Sammen med barna blir dette en gøy og lekende utforskningsprosess. “Felles opplevelser og aktiviteter gir ulike muligheter for varierte og positive erfaringer med å bruke språket som redskap for tenkning og uttrykk for egne tanker og følelser i kommunikasjonene mellom barn og mellom barn og voksne” (Sæbø, 2010, s. 16). Dramafagets uttrykks- og læringsformer kan skape et miljø hvor ulikheter respekteres, og man får utvikle kunnskap om, og respekt for det som er forskjellig.

Drama er en meningsfull opplevelse og en læreprosess for barn, fordi drama motiverer, konkretiserer, aktualiserer og gir innsikt i lærestoffet. Det kan sies at drama kan bidra til å øke barnas forståelse av seg selv og verden rundt fordi dette som sagt stimulerer barnas allsidige kompetanse (Sæbø, 2010, s. 85-95).

2.3 Dramaforløp

Drama-metoden vi tror er viktig i barnehagesammenheng er dramaforløp. Heggstad (2012) skriver om bakgrunnen for begrepet dramaforløp slik: “Dramaforløp er et begrep som vi har arvet fra danskene. På engelsk omtales gjerne det som «process drama» eller «experiential drama»” (Heggstad, 2012, s. 66). Det kan gjerne sies at man lærer noe gjennom å vise frem og la barna delta, framfor å bare fortelle om noe, i dramaforløp.

Dramaforløp er en metode som kan stimulere barnas felles opplevelser og utvide barns estetiske opplevelser, noe som er viktig for barnas kreativitet. “Dramaforløpet innebærer ofte tverrfaglig arbeid” (Heggstad, 2012, s. 67). Videre sier hun at barns allsidige læring kan utvikles når det brukes drama-metoder og teknikker, fordi dramafaget kan innlemme alle barnets estetiske uttrykk, det å utøve musikk, bevegelse, dans, forming og diktning (Heggstad, 2012, s. 67). Vi tror at dramaforløp kan være en god metode som kan brukes både individuelt og i grupper, i barnehagen. Dramaforløpet består av ulike faser og arbeidsmåter, ifølge Heggstad (2012). Eksempel på dette er perspektivbytte, fiksjonsbrudd og samtaler (Heggstad, 2012, s. 79). I forløpet kan vi bryte opp for å snakke om situasjonen, stille barna spørsmål underveis og ta barna med i kommunikasjonen. Dette kan føre til at vi utforsker prosessen sammen med barn.

Bevisste, kompetente og kreative voksne spiller en viktig rolle når det gjelder kunstfaglige aktiviteter, særlig drama-metodene i barnehagen. I arbeid med kunstfaglige aktiviteter må man i denne sammenheng som pedagog være til stede, både fysisk og mentalt, når barn utfører kreative aktiviteter (Mjanger, 2019, s. 118-119). Som barnehagelærer eller voksen i barnehagen burde man legge til rette og være lyttende til barna og deres innspill i fiksjonen.

2.4 Fantasi – en tolkningsprosess

“Vygotkij (1995) kaller den kreative evnen for fantasi, og det er ingen motsetning mellom fantasi og virkelighet. Fantasi er ikke noe primitivt eller sanselig, men en form for bevissthet – evnen til å skape – som forholder seg til virkeligheten på ulike måter. Jo rikere erfaringer man har i virkeligheten, jo flere muligheter for fantasi og omvendt. Opplevelser og følelser tolkes gjennom fantasi” (Vygotkij, 1995, s. 9, vår oversettelse). Som ansvarlige voksne i barnehagen, er det viktig at vi støtter barnet til å utvikle og bruke fantasien sin, men også trener barnet til å skille mellom hva som er fantasi og virkelighet (Sæbø, 2010, s. 81).

“Fantasi kan sees på som en tolkningsprosess med en rekke transformasjoner, differensieringer, omgrupperinger, kondensasjoner, sammentrekninger og overdrivelser” (Vygotkij, 1995, s. 9, vår oversettelse). Grunlaget for barns kreativitet finnes allerede i leken. I leken tolker, representerer og levendegjør barnet sine erfaringer og transformerer dem, overdriver dem, og understreker det vanlige. Fantasien er avhengig av barnas tidligere erfaringer. Man kan si at fantasien hele tiden kan skape kombinasjoner av erfaringer fra virkelighet som blir til noe nytt. For eksempel, så er en havfrue en fantasiskapning, men både menneske og fisk er ekte ting (Vygotkij, 1995, s. 19).

Skyggespill kan gi en bred og uvant erfaring når objekter blir levende gjennom lerretet. Ifølge Vygotkij er det viktig å utvide barnas erfaringer for å tilrettelegge for barnas skapende virksomhet (Vygotkij, 1995, s. 9). Gjennom kontinuerlig kunstarbeid i barnehagen kan barn få ulike erfaringer fra ulike situasjoner, noe som kan utvide barnas impuls og improvisasjonsevne. Skyggespill kan for eksempel gi barna mulighet til å se at objektive bilder kan også bli formløse eller bli en annen figur på lerretet ved å bruke fantasien.

Kropp og stemme kan sees på som våre egne uttrykksmidler, men uten fantasi, er vi ikke i stand til å identifisere oss med det som blir fremstilt. Det er fantasien som tillater oss å tro på fiksjonen (Heggstad, 2012, s. 16). Barn tar i bruk fantasien når de fysisk lager skyggene, fordi selv om de får en veiledning på hvordan de lager dem, så er det barna som

bruker fantasien når de utforsker skyggen og går vekk fra hvordan det ble vist tidligere. Barn transformerer ideene ved å utforske. Barn kan også lage stemmer til skyggefigurene, og tar i bruk erfaringer de har. De bruker fantasien sin til å videreutvikle figuren.

Konklusjonen som kan trekkes av dette, er at dersom vi som pedagoger ønsker å skape et stabilt nok grunnlag for barnets skapende aktivitet, er det nødvendig å utvide barnets opplevelser. Jo mer barnet har sett, hørt, erfart, vet og absorbert, jo flere elementer av virkeligheten i opplevelsen, desto viktigere og mer fruktbar blir fantasien hans.

Endringer i menneskelivets omgivelser, enten det er materielt eller annen spiritualitet i sin essens, er resultatet av fantasiens kraft. Om man ser på noen av de største oppdagelsene og funn i menneskets historie, så er de oftest et resultat av en rikdom av erfaringer, som kan føre til utvidelse av fantasi, som gjør det lettere å få nye ideer (Vygotskij, 1995, s. 19). Det vil si at barns tidligere erfaringer er en faktor for fantasien.

2.5 Kreativitet

Vi tenker at kreativitet er en utdypning av fantasien, og at kreativitet er en prosess som gjør at vi klarer å tenke abstrakt tenkning Dette kan sees på som en egenskap som kan utvikles. I rammeplanen for barnehagen står det at “barnehagen skal bidra til at barna tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51). Ifølge Vygotskij (1995) er kreativitet “en sådan mänsklig aktivitet som skapar någonting nytt, oavsett om det skapade är ett ting i den yttre världen eller en konstruktion av intellektet eller känslan, en konstruktion som bara existerar och ger sig till känna i människans inre” (Vygotskij, 1995, s. II). I denne sammenheng vil det si at kreativiteten blir brukt både fysisk, men også mentalt.

Når vi tar i bruk skyggespill i samarbeid med barna, bruker de kreativitet for fysisk å lage uttrykket på lerretet. Barnet får da gjennom sansene og følelsene en tolkning som i det indre gjør at det oppstår nye ideer. De ideene blir realisert av tidligere erfaringer og opplevelser, altså fantasien, for så å skape noe nytt på bakgrunn av det (Sæbø, 2010, s. 34). Det kan sies at barn ser et skyggespill, og begynner så å fantasere og skape mange subjektive bilder. Visuelle bilder dannes i barnets sinn av opplevelsen av å se på skyggespill. Barnet skaper noe nytt med sin kropp og sitt kreative sinn. Barn gjør visuelle bilder til virkelighet og vil få en ny og spennende opplevelse, noe som fører til utvidelse av barnas kreativitet. “Det är just människans kreativa aktivitet som gör henne til en fremtidesinriktad varelse, som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid” (Vygotskij, 1995, s. 13).

Kreativ tenkning handler mye om fleksibilitet, og den menneskelige evnen til å komme frem til nye ideer ved bruk av fantasien. Kreative prosesser i barnehager kan forekomme i møte med kunst og ulike materialer. Dette kan gi barn nye impulser. Disse impulsene kan være med på å utvikle deres fantasi, og evnen til å improvisere (Fønnebø, 2022, s. 123). Impulsen er drivkraften barna har til å uttrykke seg. Den kan være formet av barnas inntrykk og erfaringer fra hverdagen. Det kan for eksempel være noe en så på teater, eller musikk man hørt. Kanskje voksne sitt arbeid med felles opplevelser for barn, som dramatisering, og samspill med barn, kan være med å utvikle barnas impuls for å uttrykke seg (Sæbø, 2010, s. 80). Improvisering er å finne på ting spontant, med utgangspunkt i en impuls. Lek og improvisering har mange likheter, som åpenhet og eksperimentering (Sæbø, 2010, s. 117).

2.6 Skyggespill kan bidra til estetiske opplevelser

I bacheloroppgaveprosessen har vi bestemt oss for å bruke skyggespill som kunstform for å påvirke barnas sanser, siden skyggespill kan integrere ulike uttrykksformer som drama, dans, musikk og bilde, som kan skape et kunstnerisk uttrykk, og gi barna gode estetiske opplevelser (Sæbø, 2017, s. 22). Skyggespillet er et møte med rom, lys og lerret. Det kan defineres som en estetisk opplevelse, og setter liv til konkrete gjenstander. Ifølge Sæbø (2010), er skyggespill et utfordrende og spennende medium som kan gi spennende estetiske opplevelser og levendegjøre og konkretisere det temaet man arbeider med i barnehagen (Sæbø, 2010, s. 252). Dette betyr at vi prøver å øve og utvikle barns improvisasjon, deres initiativ og kreativitet. Vår forestilling med innspill av skyggespill kan inspirere barnas lek med skygger. De kan oppdage nye figurer, noe som gjerne fører til eksperimentering. Barn utvider sin fantasi ved å bruke kroppen sin foran et lys og lerret. Når barn får mulighet til å bruke fantasien og kreativiteten i skyggespill, får de tatt i bruk impulsene sine, og utvidet improvisasjonsevnen.

Vår forestilling med skygge skapte et trygt rom hvor barna fikk prøve ut sine ideer. Skyggespill kan utføres for barnas utvikling av fantasi og kreativitet. Ved å lage ulike skyggefigurer på lerretet og spille med lys, kan man åpne opp for barnas estetiske opplevelser. Vi kan med andre ord se på skyggespill som en igangsetter av fantasi og kreativitet som kan være et verktøy for å inkludere barn til sosial lek. (Sæbø, 2010, s. 252). Noen barn har kanskje tidligere opplevd drama, men i denne sammenheng får de en ny erfaring med skyggespill og lek med skygger.

For et barn kan det være veldig spennende og interessant å leke med lys og mørke, og samtidig lage skyggefigurer på lerret for andre barn, som kan gjette hva den figuren er. De blir bedre kjent med kroppsspråket sitt, som involverer ikke bare sansene, men også tankene deres. Dette kan føre til fysiske uttrykk. Barna kan bruke kroppen sin til å lage figurer og de andre kan gjette hva skyggen representerer, noe som kan engasjere barna sterkere i spillet. Da kan barna undre seg over hva figurene ligner på, og hvilke skygge de kan lage med kroppen.

I skyggespill har man som regel et lerret mellom aktørene i skyggespillet og barna. For å lettere bygge relasjon mellom aktør og barn, kan man bruke en forteller. Å bruke en forteller gir oss som utøvere fordeler, som å lettere holde barna engasjerte (Sæbø, 2010, s. 252-253). Fortellerens rolle er å være et støttende stillas for barna, siden lerretet blir som en vegg mellom spillerne og barna.

2.7 Musikk

Vi bruker mye musikk i vårt bachelorprosjekt, og når vi snakker om musikk i denne sammenheng, har vi ikke et fokus på at ting skal være "perfekt". Man trenger ikke være veldig talentfull musiker med kjempehøy musikkforståelse, for å ha betydningsfulle musikkstunder med barna. Våres fokus ligger på hvordan barna kan musisere i lag, og hvordan det påvirker den sosiale leken. Ifølge Christopher Smalls (1998) kan musikk sees på som et verb, som i «å musikke» (Vestad, 2019, s. 150), siden musikk i denne sammenheng er noe vi gjør. Vårt indre uttrykker seg i lytting, bevegelse, spill, dans, sang, rytme og stemninger. Barna får oppleve glede gjennom engasjement. På den måten kan man bidra til å skape et inkluderende miljø. Å "gjøre" gjennom musikk blir derfor en viktig sosialiseringfaktor i barnehagen (Vestad, 2019, s 150-154). Det kan derfor tenkes at felles musikalske aktiviteter er bra for sosial utvikling. Slik henger det sosiale og musikk i lag.

2.8 Musikk som kommunikasjon

I dramaforløp med skyggespill, kan musikk være en viktig del av helhetsopplevelsen og samspillet mellom aktørene og barna. Man kan kommunisere med barna med musikk, og barna kan svare tilbake på en musikalsk måte. Denne måten å kommunisere på kalles "kommunikativ musikalitet" (Kulset, 2019, s. 30-31). Kommunikativ musikalitet som begrep vil si: den medfødte evnen mennesket har til å dele emosjonell livsverdi, gjennom elementer som musikalsk stemmebruk, puls, rytme, klangfarger og dynamikk (Furholt, 2019, s. 132-133). Kommunikativ musikalitet, kan da gjerne sies å være vår naturlige evne til å bruke,

iallfall noen av, de musikalske grunnelementene, siden de gjerne defineres som tonehøyde/melodi, puls, rytme, tempo, dynamikk, klang, tekstur og form (Møen, 2019, s. 63).

Vi vil i vårt bachelorprosjekt se på hvordan dramaforløp med skyggespill og musikk, kan være med på å invitere til sosial lek. Musikk kan bli omtalt som et språk på tvers av aldersgrupper og andre forskjeller, og barn kan bli mer likestilt til hverandre i felles musikalsk aktivitet, enn i mange andre situasjoner. Barn som får en god opplevelse, og får utfolde seg i en musikksamling, kan muligens oppleve å bli bedre inkludert også i hverdags-leken (Kulset, 2019, s. 77). God kommunikasjon gjennom musikk, kan da lett tenkes til å være nyttig for sosialisering. Det argumenteres av mange, at verbalspråket vårt bygger på musikk, og at de første kommunikasjonsmåtene var vokaliseringer og rytmiske handlinger, som i dag ville blitt regnet som musikk. Man bruker stemmeleie, ansiktsuttrykk og felles bevegelse, for å gjøre seg forstått gjennom musikken (Kulset, 2021, s. 54).

2.9 Musikkens felleskap

Musikk kan fungere som et sosialt lim. Det kan forsterke måtene vi jobber i lag, og følelsen av å høre sammen (Kulset, 2019, s. 28). I et dramaforløp, kan man ha sekvenser der barna jobber sammen. Dette kan kalles et rituale. Ritual i denne sammenheng, er en sosial begivenhet der handling og ord har tydelig symbolverdi, og gjentas likt hver gang (Thorkildsen, 2017, s. 127). I en slik aktivitet, kan barna få mulighet til å samarbeide rundt et felles mål, med en felles puls. De får skapt et musikalsk fellesskap. Musikk kan være en god vei inn i vennskap, og kan gi en forsterket følelse av sosial samhörighet. Man kan bli venner av å musisere sammen, og kommunisere på tvers av forskjeller, i musikken (Kulset, 2019, s. 80).

Musikken kan få ulike reaksjoner fra person til person, men kan også sette en gruppe i relativt lik stemning til samme tid, som i for eksempel film-musikk. Vi kan bli beveget av musikken, revet med av rytmen, vi kan bli smittet av sinnsstemningen, og dagdrømme oss inn i indre bilder. En kan få en økt tilstand av emosjonell bevegelse, som skjer samtidig hos alle. Behovet for å synkroniseres og være del av et fellesskap, er stort i mennesker. Sang, rytme og musikk generelt, gjør dette enklere. (Kulset, 2019, s. 33-34).

Musikkens potensial for å øke fellesskapsfølelsen, virker som en essensiell del av å få til et fellesskap på tvers av forskjeller i interesser og personligheter. Fellesskapsmusisering kan være en god brobygger mellom mennesker, og kan hjelpe på å bygge vennskap (Kulset, 2021, s. 123).

Det er viktig å tro på sin egen musikalitet, og ikke være redd for å dumme seg ut når man for eksempel synger i barnehagen. Om man lytter for mye på skammen over egen stemme eller evne, kan det resultere i at man lar vær å synge med barna. Selvfølelsen til en barnehageansatt er derfor viktig, og den kan bli bedre om man ser på musiseringen som en fellesskapsopplevelse istedenfor å ha et “flinkhets”-press (Kulset, 2021, s. 117-118). Det er da grunn til å tro at god selvfølelse i musikk kan være positivt for sosial lek i barnehagen.

3.0 Metode

I dette bachelorprosjektet har vi brukt fokusgruppeintervju og observasjon i form av praksisfortellinger. Disse metodene kan sammen gi mer helhet i forskningsmaterialet fra prosessen, enn hva vi ville fått ut av å kun bruke våre egne observasjoner. Ved å bruke fokusgruppeintervju ønsker vi å bli kjent med personalets tanker, for å få en allsidig vinkling på hvordan kunstfagene blir brukt i barnehagen, og hvordan den sosiale leken til barna blir oppfattet på avdelingen (Halkier, 2010, s. 16-17).

Disse metodene kan gi mer helhet i forskningsmaterialer fra prosessen, siden vi involverte informanter med ulike holdninger, erfaringer og kunnskaper i intervjuene. I intervjusamtalene og praksisfortellingene ønsker vi at det ikke blir en evaluering av vårt arbeid, men at det gir en mulighet til å reflektere over hele prosessen. Fokusgruppen består av tre deltakere fra den ene barnehagen (Halkier, 2010, s. 39) og i den andre barnehagen ble det et individuelt intervju, på grunn av omstendighetene.

3.1 Kvalitativ metode

I vårt bachelorprosjekt vil vi bruke kvalitativ metode. Kvalitativ metode legger vekt på ulike typer dokumenter, intervjuer og samtaler. (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67). Disse metodene gir ulike perspektiver på en sak, og gir oss oversikt over arbeidsmetoder. Det kan sies at kvalitative metoder er en god fremgangsmåte når vi er ute etter refleksjoner, dybde og ny innsikt (Løkken & Søbstad, 2014, s. 37).

Vi har valgt å ha et fokusgruppeintervju der vi reflekterer og går i dybden med de ansatte rundt kunstfaglige aktiviteter de har gjennomført tidligere. Vi bruker kvalitative metoder som fokusgruppeintervjuet og observasjon, siden kvalitative metoder går mer i dybden. Dette vektlegger betydning og får tolkbare resultater som presenteres i tekstform

(Bergsland & Jæger, 2014, s. 67-68). I denne sammenheng blir resultatet skriftlig presentert i praksisfortellinger og intervjuet transkribert fra lyd til tekst.

3.2 Fokusgruppeintervju

Vi ønsker å få frem hvordan en planlagt aktivitet kan ha innvirkning på leken, og det sosiale i barnehagen. Fokusgruppeintervju med personalet fra barnas avdeling, kan gi oss gode refleksjoner rundt dette. I intervjuet ble det lagt vekt på hvordan leke-dynamikken er i barnegruppen. Vi fokuserte på hvordan barna kom inn i lek og hvordan kunstfagene kan bidra til det sosiale. Fokusgruppeintervjuet gir et samlet materiale “om sosiale gruppers fortolkninger, samhandling og normer” (Halkier, 2010, s. 13). Deltakere i vårt fokusgruppeintervju består av ped.ledere, barnehagelærere, og barn og ungdomsarbeidere som har kjennskap til hverandre siden de arbeider i samme barnehage.

I gjennomføringen av fokusgruppeintervjuet startet vi med å stille åpne spørsmål til informantene om erfaringer med dramafagområdet, musikk, og hvordan de jobber med sosialisering. Vi prøvde videre å få personalet til å reflektere rundt spørsmålene de fikk. Fokusgruppeintervju blir et nyttig materiale for oss, fordi denne metoden legger vekt på refleksjoner innenfor et tema og deres tanker rundt det (Halkier, 2010, s. 48-49). I fokusgruppeintervju er det tre ulike modeller, i dette fokusgruppeintervjuet skal vi bruke traktmodellen. Det er en modell som legger vekt på åpne spørsmål i starten og blir mer organisert mot slutten (Halkier, 2010, s. 44-45). Grunnlaget for valget av denne modellen er at informantene skal oppleve en god dynamikk mellom hverandre under intervjuet. Mot slutten skal vi stille mer tema-relaterte spørsmål for å presisere problemstillingen og sammenligne likheter og ulikheter (Halkier, 2010, s. 48-49).

I fokusgruppen blir det produsert konsentrerte data om et spesielt felt og et bestemt tema som kommer fra deltakernes felles tanke eller deltakende observasjoner. Dette kan hjelpe deltakere til å sammenligne deres perspektiver. Det vil si at informantene opplever en interaksjon, muligheten til å uttrykke seg og et samspill i gruppen (Halkier, 2010, s. 14- 15). I dette bachelorprosjektet søker vi empiri. Planlegging og forberedelse av intervjuet er noen elementer som spiller en sentral rolle for resultatet av prosessen. Fokusgruppeintervju blir et godt verktøy og gir ulike muligheter for innspill av ideer og tanker fra personalet, noe som gir vårt materiale en mer objektiv vinkling. (Johannessen et al., 2016, s. 26). Det kan da sies at flere subjektive erfaringer og kunnskap kan gi en bedre oversikt enn hva kun et intervju kan gi.

3.3 Observasjon – praksisfortellinger

“Ordet observasjon kommer fra latin og betyr iakttagelse eller undersøkelse. Å observere er å iakttå, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe. Observasjon er i praksis noe som alle mennesker og fagområder benytter seg av i sin daglige virksomhet” (Løkken & Søbstad, 2014, s. 40). Ved observasjon i barnehagen er det viktig å vite at det er forskjell på å “se” noen, og å “observere” noen. Under observasjon må observatøren være våken, altså kunne jakte på alle uttrykksformer og ha kunnskapen til å kunne tolke dem. Alle vi mennesker bruker våre sanser for å kunne registrere hva som skjer rundt oss. Vi som jobber i barnehagen må utvide våre sanser, slik at de blir mer sensitive. Dette gjør at vi lettere kan se og gripe tak i øyeblikk fra barnas opplevelser (Løkken & Søbstad, 2014, s. 59).

Vi har brukt praksisfortellinger, som er en type observasjon, fordi den gir mer innsikt i hva som skjer i situasjoner rundt barna i barnehagen. Løkken og Søbstad (2014) skriver at “Praksisfortellinger er selvlagde fortellinger av barn og voksne om situasjoner i barnehagen.” (Løkken & Søbstad, 2014, s. 54). De skriver også at praksisfortellinger er noteringer fra øyeblikkelige hendelser, og blir en form for logg. Dette kan sørge for at barns opplevelser, følelser og erfaringer kan dokumenteres, og gir mulighet til å se barns perspektiver. (Løkken & Søbstad, 2014, s. 54). Det kan føre til en større forståelse, og bevisstgjøre oss på hva og hvorfor barna agerer på den måten de gjør. For oss betyr det at vi har mulighet til å tolke fra observasjonene våre, hvordan de tar i bruk fantasien og kreativiteten, og andre faktorer som kan være viktige for sosialisering.

3.4 Bearbeiding og analyse av intervju

Intervjuet ble tatt opp på lydopptak og transkribert kort tid etter det ble gjennomført. Transkriberingen av lydopptaket ble notert ned helt ordrett i tekstform, noe som gjorde at vi fikk med alle detaljer (utenom kroppsspråk som blick, mimikk, ansiktsuttrykk o.l). Når vi skulle bearbeide materialene, benyttet vi oss av tre ulike “briller”. Bergsland og Jæger (2014) skriver at “når materialet struktureres, blir det lettere å få oversikt over det.” (Bergsland og Jæger, 2014, s. 81).

De første brillene vi tok på oss da vi bearbeidet intervjuene var “problemstillingbriller”, der vi prøvde å se hva som kunne kobles mot problemstillingen. De andre brillene vi tok på oss var “teori-briller”, for å se hva som ble sagt som kan bekreftes av relevant teori for vår problemstilling. De tredje brillene vi tok på oss var om det var noen overraskelser eller noe spennende i intervjuene, uavhengig av problemstillingen i

bachelorprosjektet vårt. Dette førte til at vi satt igjen med noen overordnede temaer, blant annet “kunstfaglige aktiviteter og sosialt fellesskap”, “selvfølelsen av personalet kan påvirke kunstfaglig opplegg” og “skille mellom fantasi og virkelighet”.

3.5 Bearbeiding og analyse av observasjonene

Vi har lært at gode observasjoner kan hjelpe oss å huske mer nøyaktig alle øyeblikk og situasjoner rundt vårt arbeid. På den måten kan vi fange viktige situasjoner og deretter kan vi tolke arbeidsmaterialet i en prosess. Vi har skrevet praksisfortelling og diskutert rundt hvordan både voksne og barn har reagert på våre forestillinger. “Uansett hvilket datamateriale man jobber med, dreier alltid analysen seg om å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening” (Bergsland og Jæger, 2014, s. 81).

Vi observerte barna mens vi hadde dramaforløpet i barnehagene. Når vi observerte, hadde vi et fokus på hvordan barna engasjerte seg i fellesskapet under dramaforløpet. Siden vi alle var aktive deltakere, ble det lite mulighet for å notere underveis. Vi samlet oss heller rett etterpå, diskuterte hva vi hadde observert, og skrev ned alt vi tenkte kunne bli relevant til vår problemstilling. I etterkant av diskusjonen, hadde vi seks praksisfortellinger med drøfting av situasjonene, så vi leste gjennom dem med fokus på å finne det som handlet mest direkte om barnas sosiale lek. Vi så og etter hvordan barna agerte i og etter dramaforløpet.

3.6 Etikk

Når man skal ut og forske i barnehager, er det mange etiske hensyn å tenke over. Vi gikk ut i to barnehager med et dramaforløp hvor vi observerte barnas samspill, og i tillegg hadde vi fokusgruppeintervju med utvalgte personale fra disse barnehagene. Under fokusgruppeintervjuene vi gjennomførte, tok vi lydopptak av samtalen for å huske bedre hva som ble sagt. Lydopptak av stemmer, blir regnet som innsamling av personopplysninger. Derfor ble det søkt til, og godkjent søknad, fra Sikt (Kunnskapssektorens tjenesteleverandør) for å få lov til å behandle disse opplysningene. Meldeplikt om behandling av personopplysninger er lovpålagt (Dalland, 2020, s 169-170).

Når man i forskning skal behandle personopplysninger, må man ha en god grunn til å trenge personopplysningene, ha tillatelse fra deltakerne, og sørge for sikker nok behandling av informasjonen (Johannessen et al., 2016, s. 88). Opptaket ble gjort på en egen lydopptaker, som ikke er på telefon eller andre apparat som kan kobles til nettet. Dette for å sikre at personopplysningene var helt trygt lagret, uten at noen andre enn oss fikk tilgang. Etter

intervjuene var transkribert, ble alle lydopptak slettet. Dette av etiske hensyn, for at personopplysningene ikke skulle havne på avveie. Vi anonymiserte alt av materiale fra observasjoner av barnegruppen. Dersom vi kun noterer opplysninger som ikke kan identifisere enkeltpersoner i materialet vårt, direkte eller indirekte, så er personene/deltakerne anonyme (Johannessen et al., 2016, s. 89).

3.7 Metodekritikk

I denne delen skal vi gå inn på metodene vi har valgt, og om det er noe vi burde være kritiske til i valget av metodene. Validitet og reliabilitet er begreper som kommer opp i denne sammenheng. Reliabilitet handler om troverdighet, og ser på hvor pålitelig datamaterialet er, og hvordan det er samlet inn og jobbet med. Validitet handler mer om hvor relevant datamaterialet svarer på spørsmålene vi stiller oss, og om det støttes av annen forskning. (Bergsland og Jæger, 2014, s. 80). Denne kunnskapen kan i bearbeiding og analyse av materialet, gi oss veiledning på om vi kan tro eller stole på materialet vårt.

Intervjuene er en god kilde for relevant informasjon, men noen detaljer fra samtalen, som kroppslige uttrykk og mimikk, forsvinner i lydopptakene. Dette kan gjøre at noen små nyanser fra samtalen ikke kommer med i datamaterialet. Vi kan også stille oss kritiske til om vi har stilt de “rette” spørsmålene til informantene, som samsvarer best mulig med problemstillingen vår.

For reliabiliteten til bachelorprosjektet, er det viktig å huske at resultatet fra intervjuene er informantenes egne holdninger, erfaringer og kunnskaper. Vi kan reflektere rundt om dette er troverdig nok, fordi vi ikke vet alt som kan ha formet informantenes meninger. Når det kommer til våre egne observasjoner, bruker vi praksisfortellinger. Praksisfortellinger er selvlagde fortellinger om barn og voksne (Løkken & Søbstad, 2014, s. 54). Det vil si at de er personlige og subjektive, og våre egne kunnskaper og holdninger kan påvirke observasjonene.

I en av barnehagene fikk vi bare gjennomført individuelt intervju istedenfor fokusgruppeintervju, på grunn av omstendighetene. Vi fikk ikke like mange perspektiv i svarene på spørsmålene våre, så informasjonen er muligens ikke like tilstrekkelig. Dette fordi det bare var en informant som representerte barnehagen, og vi fikk ikke til i like stor grad å ha en reflekterende samtale, som vi gjorde i fokusgruppeintervjuet.

Vi hadde planlagt å ha et fokusgruppeintervju til i hver barnehage, etter at vi gjennomførte dramaforløpene. Dette ville vi, for å få personalets tanker rundt hvordan barna agerte og

reagerte på forløpet. Omstendighetene ble dessverre slik at vi ikke fikk gjennomført etterintervjuene. Det vil si at vi ikke fikk sett om dramaforløpet fortsatte å påvirke barna i lek i ettertid. Det vi faktisk så, var hvordan barna agerte underveis i dramaforløpet, og hvordan fellesskapet ble påvirket der og da. En siste faktor for reliabiliteten til bachelorprosjektet, er om vi skulle hatt flere dramaforløp over en enda lengre periode med de samme barnegruppene. Da kunne vi sett enda tydeligere hvordan dramaforløpet påvirker sosial lek og fellesskap mellom barna.

4.0 Resultat

I denne delen av oppgaven skal vi presentere funn fra observasjonene av forestillingene og intervjuene vi hadde med personalet fra barnehagene. Hovedfunnene fra datainnsamlingen er: “Kunstfaglige aktiviteter kan bidra til et sosialt fellesskap”, “bevissthet rundt barns evne til å skille fantasi og virkelighet” og “selvfølelsen til personalet kan påvirke kunstfaglige opplegg i barnehagen”. Et felles funn fra begge intervjuene, var at dramalek og musikk skjer spontant, altså på barnas premisser i barnehagene.

For å anonymisere informantene presenterer vi dem som PL (Pedagog leder), BHL (Barnehagelærer) og BUA (Barn og ungdomsarbeider). Vi har intervjuet to pedagogiske ledere, fra to forskjellige barnehager. En som del av fokusgruppeintervjuet, og en i et individuelt intervju i den andre barnehagen vi var i. Disse blir skilt med PL1 (fokusgruppeintervju) og PL2 (individuelt intervju). Vi bruker ellers begrepet “hun”, uavhengig av hvilket kjønn informantene er. Barnehagene blir identifisert i teksten som BHG1 (barnehagen med PL1) og BHG2 (barnehagen med PL2). Når vi referer til en av forfatterne av denne bacheloren, bruker vi kandidatnummeret vårt.

4.1 Resultater fra intervju

PL1 fortalte at barna hadde forestillinger i barnehagen, hvor de jobbet som et team for å lage kostymer og kulisser. Dette sa hun var på grunn av barnas interesse i teater, etter at de hadde sett Kardemomme By. Hun snakker om at hun liker å lage teater, og prøver å inkludere alle. Noen av barna som ikke ville fremføre, fikk bli med for å selge billetter til andre istedenfor, og fikk rollespille på den måten. Barna ville gjerne ha alle med i forestillingen som de hadde lagd i barnehagen. De hadde flere øvinger, og inviterte andre avdelinger fra barnehagen til å se på forestillingen. Videre fortalte PL1 at kardemommeby-forestillingen også hadde inspirert barna til å synge sammen, og de syntes at det var veldig kjekt å synge sammen.

BHL fortalte at bevisst observasjon av barna er nyttig for å finne ut om noen som tilsynelatende har det greit, kanskje egentlig er ensomme og trenger mer støtte. BUA fortalte at de prøver å ta hensyn til barnas aldersgruppe og sette dem sammen slik at de skal få det sosiale i forhold til alderen. PL1 nevnte at sykefravær kan påvirke arbeidet med det sosiale siden man ikke får gjort alt man har planlagt. Hun sier det er veldig mye man kunne tenkt seg å gjøre (for det sosiale i barnehagen), men det kan være vanskelig å gjennomføre.

PL2 fortalte at noen barn er mer stille, og har vansker med å føle at de blir sett i enkelte sammenhenger. Hun sier videre at da tenker hun det er viktig å dele opp barnegruppen i mindre grupper. PL2 fortalte at hun hadde brukt dramaforløp som pedagogisk metode på en tidligere arbeidsplass. Hun synes det virket som en god metode, men nevnte at hun synes det var viktig å ta hensyn til barnas evne til å skille mellom fantasi og virkelighet. Hun påpekte at om man ikke skiller så godt, kan dramaforløpet bli tatt veldig på alvor og bli skummelt. Hun nevner at en tre-åring eller fireåring sin evne til å skille fantasi og virkelighet kan variere, og man må ta det enkelte barnets behov med i beregningen.

BUA fortalte at hun tror det er viktig for det sosiale å la barna få være med andre barn på sin egen alder. At alle de eldste får finne på noe i lag en dag, og at man kan dele barna inn i grupper basert på alder. Hun nevner også at alder ikke er den eneste faktoren, men kan være en viktig en. BHL sier så at det aller viktigste for hun å jobbe med, er sosial kompetanse. BHL snakker om hvordan hun ikke kan spille noe gitar, men hun kan synge og bruke rasleegg. Hun sier at det gjerne er godt nok å bruke de virkemidlene og kunnskapene man har. Senere snakker BUA om at hun, relatert til musikk, har tenkt at hun “kan ikke” når barna spør om hun kan gjøre noe, men hun prøver likevel, og innrømmer ikke nødvendigvis tvilen på egen evne til barna. Hun sier det er viktig at barna får positiv bekreftelse i sine påfunn.

PL1 kommer med et eksempel på at barna har selvilliten og lysten til å holde på med musikk, og nevner et barn som fant frem trommer og spilte. Hun sa det muligens var inspirert av trommebruken barna hadde i et dramaprojekt tidligere. BHL nevner at hun ikke identifiserer seg som noen “drama-dame”. Hun nevner det et par ganger, og forklarer så et dramafaglig opplegg hun har hatt med barna tidligere på høsten. Der har alle barna fått være med og dikte opp en fortelling, mens de voksne noterte ned barna sine ideer. De fant så kostymer, og fremførte fortellingen de diktet for hverandre på avdelingen. Hun kommenterte at barna virket vant med å lage historier og skuespill, og at alle var med.

PL1 snakker om hvordan hun var veldig sjenert og forsiktig frem til hun begynte med drama på folkehøyskolen. Hun innså etter å ha prøvd seg ut og gått i forskjellige roller, at hun turte lettere å opptre og stå foran en forsamling. Dette påvirket hun til å bli mer aktiv i å prøve

ut drama-aktiviteter. BHL sier “jeg personlig har aldri vært så glad i å kle meg ut selv, og ha for eksempel rollespill”. BHL sier så at hun synes det er kjekt å støtte barna, og ser at de liker det, men sier at hun “fremdeles må lære å utfordre meg litt”.

BUA snakker om hvordan hun, i likhet med hva BHL sa tidligere, ikke er noe “drama-dame”. Vi snakket litt om hvordan BUA kan se på de andre som fremfører, og tenke “Det der er ikke meg”. Hun sier det er mange dyktige ansatte på avdelingen som kan gjøre sånt, som hun heller kan støtte opp under og gi mulighet til å dra i gang aktiviteter. PL2 fortalte at i arbeid med sang og musikk, må man på en måte hoppe i det og kanskje tåle å være litt uforberedt. Hun forteller videre at mange av musikk-aktivitetene i barnehagen skjer spontant.

4.2 Resultat fra observasjon – praksisfortellingene

Her skal vi presentere hva vi observerte under gjennomføringen av dramaforløpet i BHG1 og BHG2. Presentasjon av forløpets innhold, er lagt inn som vedlegg. Vi prøvde å observere øyeblikk som er relevant for vår problemstilling. Vi observerte hvordan barn har agert på dramaforløpet, og hvordan musikk som en del av forestillingen bidro til barna og voksne sitt engasjement. Under dramaforløpet, observerte vi (se vedlegg) at det var noen barn i begge barnehagene, som holdt seg nær de voksne de kjente fra barnehagen sin. De var ikke med i den sosiale leken til de andre barna i starten. Underveis ble disse barna mer og mer med, i ritualene og interaksjonen vi hadde med barna i dramaforløpet.

I begge barnehagene, var barnegruppen mer synlig engasjert i forløpet fra det øyeblikket fortelleren tar de med på å trampe, rope, hoppe og generelt gjøre det som skal til for å skremme bort den skumle “kråken” i forløpets handling. Nesten alle var med på å rope synkront og hoppe. De lo og pekte på lerretet mellom hoppingen. De eldste barna i BHG2 (se vedlegg) deltok med kropp og stemme på denne måten, aktivt gjennom hele forløpet. De yngre observerte forløpet litt mer fra siden. I begge barnehager, var de eldre barna de som ble med på sosial lek først, før de yngre deltok.

Vi observerte at de to barnegruppene vi hadde forløpet med, agerte ulikt fra starten av. Den første barnegruppa (BHG1) spurte om de måtte kjøpe billett før de kom inn til teaterrommet. De var ganske stille da de satte seg ned for å følge med på forestillingen. De fulgte med med blikk, men deltok ikke så mye verbalt eller kroppslig før kråkeskremmingen var i gang. Etter kråkeskremminga var i gang, ble barna mer og mer deltakende både i forløpet og leke-delen. Flere barn ble med og ropte reglen fortelleren viste dem, og utover rituallet var alle med på en felles puls med rasleegg.

Den andre barnegruppen (BHG2) var verbalt aktiv fra starten, og kommenterte og pekte mer underveis. Blant annet, om en hånd som styrte skyggefigurene ble synlig på lerretet, kommenterte de: “Jeg ser hånda di!”. De hvisket også litt til hverandre, og pekte på lerretet når nye karakterer dukket opp. De sa ting som “se der”, “ikke gå der” og "hva er det?" både til hverandre og til fortelleren, og gjentok ord og setninger fra forløpet. I BHG 2 gikk også deltaking-engasjementet opp i kråkeskremmingen. Det ble så mye aktivitet og lyd at vi ikke fikk den fulle oppmerksomheten deres videre i forløpet før etter noen minutter, når alle barna ble med og sang “so ro lillemann”.

I BHG1, var det et barn som satt litt bak de andre barna i starten, ilag med en ansatt fra barnehagen. Da fortelleren begynte å hoppe og rope og fikk barna til å bli med å skremme kråken, ble dette barnet også med etter kort tid. Barnet hoppet, ropte og lo med de andre barna. Barna i BHG1, var opptatt av at alle skulle få bli med å leke med skyggefigurene på slutten av forløpet, og måtte vente på sin tur til å delta. De passet på at barna som var litt yngre enn resten, skulle få delta dem og. Dette gjorde de ved å ta de med seg og spørre om de også ville leke bak lerretet. I BHG2, var det også et barn som holdt seg tett på en ansatt fra barnehagen. Dette barnet ble ikke med i kråkeskremmingen, som var en del mer høylytt i dette forløpet enn det var i BHG1. Barnet ble med på sangene vi hadde, så selv om barnet holdt seg tett til den voksne, var barnet med de andre barna med stemmen sin.

Barna deltok for det meste med en gang på alle de delene av dramaforløpet der de aktivt skulle delta. Når vi begynte å synge, ble barna med med en gang, og når vi skulle skremme kråken, var de veldig aktive i begge barnegruppene. Barna ble med på dette, uten at en voksen trengte å be dem om det. Vi sa uansett til de voksne fra barnehagen, at det var fint om de ville være med barna bak lerretet i leke-delen. De fleste barna deltok uten å ha med en ansatt, men noen av dem ville ikke gå bak før den ansatte sa det var greit.

Barna kom, i begge barnehagene, inn i forestillings-rommet til meditativ musikk, mørkt rom og bevegende diskolys. De så seg rundt, pekte på ting og hvisket til hverandre. Da student (kandidat nr) 276 kom frem og forklarte at hun nå skulle ta på seg en rolle og bli en “sliten mann”, satt alle barna og fulgte med. Det var en rolig atmosfære i rommet, siden barn hovedsakelig hvisket til hverandre om de skulle si noe. Barna lo og pekte underveis i skyggespillet. Ofte kom latteren når vi sa ting på en rar måte, figurene beveget seg på uventede måter, eller når gitaren kom med korte, litt brå toner mens karakterer på lerretet falt ned eller beveget seg i takt med musikken. Når barna fikk leke med skyggefigurene etter forestillingen, gjenskapte de deler av scenene fra forløpet, og etterlignet stemmer vi hadde gitt

karakterene. Det ble kø med en gang, for å komme bak lerretet og lage skygger. De spilte og ut helt nye handlinger og stemmer til figurene, som vi ikke hadde presentert i forløpet.

Det var et barn i BHG1 som lenge stod og så på de andre barna som utforsket skyggefigurer, men som ikke lagde skygger selv. Student 276 fikk kontakt med barnet, og viste figurer på lerretet. Barnet ble så med på å herme etter student 276, og på å lage nye skygger. I det store og hele, var barna veldig smilende, og aktiv i deltaking i de kunstfaglige aktivitetene dramaforløpet innebar, og vi skal videre gå over til å drøfte funnene vi har presentert.

5.0 Drøfting

I denne delen av oppgaven blir det drøfting av våre funn knyttet til hvordan dramaforløp med skyggespill og musikk kan invitere barna i fellesskap og sosial lek. Videre drøfter vi rundt hva som ble sagt i intervjuet og hva informantene sa om deres arbeid med sosial kompetanse i barnehagen. Dette kan hjelpe oss til å videre drøfte problemstillingen.

5.1 Barn under dramaforløpet

Når vi observerte barna under dramaforløpet, så vi på hvordan den sosiale leken til barna utspilte seg. Observasjonene indikerte for oss at et dramaforløp med skyggespill og musikk, kan bidra til felles opplevelser og den sosiale leken. For eksempel, var barna i BHG2 både verbalt og kroppslig aktive under forløpet. De kommuniserte med hverandre om hva skyggefigurene gjorde på lerretet. I observasjonene våre ser vi at de gjentar ord og setninger fra handlingen i dramaforløpet, som firfisle og valnøtt. Nye begreper og samtaleemner fra dramaforløpet kan utvikle barnas sosiale kompetanse (Heggstad, 2012, s. 15). I denne sammenheng tolket vi at barna ble inspirert av hva som skjedde på lerretet, og dette ble del av den felles sosiale leken. Det ble skapt en felles opplevelse for barna når de opplevde inntrykkene fra lerretet i lag. Barna tok i bruk impulsen sin, med hjelp av fantasien og kreativiteten.

5.2 Dramaaktiviteter og sosial lek

I vårt fokusgruppeintervju (Halkier, 2010) fortalte PL1 at barngruppen hadde vært på teater og sett Kardemomme By. Hun fortalte videre at stykket hadde inspirert dem til å lage egne teaterstykker i barnehagen, der alle barn fikk bidra. Barna laget kostymer, kulisser og billetter for å “selge” dem til andre barn. De øvde mange ganger i teaterrommet, og fremførte for barn

på andre avdelinger. Dette tolker vi som at forestillingen barna var og så, har gitt de en god estetisk opplevelse, som kan ha hatt positiv innvirkning på barnas kreativitet.

Ifølge Vygotskij, er oppdagelser og funn fra menneskets historie ofte et resultat av mange erfaringer som utvider fantasien, og gjør det lettere å få nye ideer (Vygotskij, 1995 s. 19).

Vi tolket fra våre observasjoner fra BH1 under dramaforløpet, at barna var komfortable med å improvisere og leke teater. Vi tror erfaringen fra Kardemomme By kan ha vært en positiv påvirkning på barnas fantasi og kreativitet. Under vårt eget forløp, tolket vi fra observasjonene våre at de hadde fokus og konsentrasjon på handlingen. De fulgte med når vi fremførte. Når de selv skulle utforske skyggefigurene etterpå, improviserte de dialog, lagde stemmer og fremførte handlinger for de andre barna (Fønnebø, 2022, s. 123). Denne utviklingen kan skje under en prosess der man bruker fantasien. I en prosess, kan barna prøve ut ulike måter å utvikle deres forståelse av fellesskap (Vygotskij, 1995, s. II). Under prosessen kan det skapes et trygt miljø som kan føre til samspill og sosial lek. Moser & Storli (2018) sier at sosial kompetanse eller sosiale ferdigheter, kan gjerne utvikles i lek (Moser & Storli, 2018, s. 135).

Vi tror Kardemomme-prosjektet i BH1 kan være en erfaring som kan ha gjort barna tryggere og mer forberedt til våres forløp. I den sammenheng kan dramaforløp og musikk være en meningsfull aktivitet. Sæbø (2010) sier at “Drama er en meningsfull sammenheng, noe som kan motiveres, stimuleres, konkretiseres og aktualiseres og gi innsikt i læringsstoff” (Sæbø, 2010, s. 74). I drama-prosjektet i BH1 begynte barna å planlegge roller, hvilke kostymer figurene skulle ha, og hvilke kulisser som passet best for scenen, noe som motiverte barna til å utvikle leken. I prosjektet fikk barna samarbeide med hverandre, noe som kan gi dem en felles opplevelse. Dette tror vi ga barna mulighet til å etablere relasjoner i sosial lek. Vi observerte i BH1, under skyggespillet, at barna var engasjert i hva som skjedde på lerretet. Vi tror de ble inspirert av det, siden de videreutviklet figurene vi presenterte til sine egne karakterer under leke-delen. Vi tolket videre at barna var interessert i lys for å lage skygge med figurene. Barna samhandlet og kommuniserte med hverandre. Skyggespillet har stimulert barnas samspill og latt dem videreutvikle historien.

Vi observerte under leke-delen i BH1 at det var et par barn som ikke kom inn i leken med en gang. Barna det gjaldt sto heller litt på siden og observerte voksne og barn som utforsket skyggene. Etter en liten stund gikk en av oss studenter, med to figurer i hendene, bort til barna for å motivere dem med i leken. Vi brukte virkemiddel som å endre stemme og bruke lyder som “oiii”, “mmm”, “åneiii” osv. Vårt lekende uttrykk og våre konkrete figurer stimulerte barna som ikke var aktive. Vi observerte videre at barn begynte å lage stemmer til figurene og

lekte med rekvisittene. Vår forestilling med skyggespill og musikk skapte et trygt rom for både voksne og barn, hvor de ble engasjert i fellesskapet.

5.3 Musikk og sosial lek

Vi startet dramaforløpet med å spille musikk ved bruk av gitar og rasleegg, som nevnt i vedlegg 1. I BHG2 var alle barn med på å synge, selv barna som virket forsiktige. Dette førte til en inkluderende atmosfære i barnegruppen. Vi tolket fra observasjonene våre at barna sang med og opplevde å bli en del av fellesskapet allerede fra starten av. Vi tror de ble engasjert og følte seg inkludert. Musikk kan få ulike reaksjoner fra folk til folk, men kan likevel sette en gruppe i ganske samme stemning til samme tid (Kulset, 2019, s. 33-34). Vi tenker dette viser at musikkaktiviteter kan engasjere de fleste barna med glede, uten voksnes støtte. Dette betyr kanskje at barna trives i et fellesskap og kan utvikle sosiale koder gjennom et dramaforløp (Sæbø, 2010, s. 86).

Under dramaforløpet hadde vi en rolig og mediterende melodi på en høyttaler i rommet, og vi observerte at barna gikk fra å snakke med hverandre ute i gangen, til å hviske til hverandre når de kom inn til meditasjonsmusikken. Vi tror musikken var med på å skape en rolig atmosfære i en fra før spent barnegruppe. Kanskje var dette nyttig for at barna skulle oppleve en ro, og ha fokus på dramaforløpet. Dette viser hvordan kunstfagene kan gi barna en felles opplevelse ved å synge eller høre på musikk. Her ser vi at musikk fra dramaforløpet har hatt påvirkning på barnas sosiale lek. Musikk og sang generelt kan være en god vei inn i vennskap og gi en forsterket følelse av sosial samhörighet (Kulset, 2019, s. 80). I dramaforløpet vårt, har vi flere sekvenser der barna bidrar med sin musikalitet. En av disse sekvensene er et musikalsk rituale, altså en sosial begivenhet der handling og ord gjentas, og har tydelig symbolsk verdi (Thorkildsen, 2017, s. 127).

Barna fikk hvert sitt rasleegg som nevnt i vedlegg 1, og holdt en felles puls. I tillegg ropte de ut en regle for å skremme kråka. Vi gjentok reglen sterkere for hver gang, og la inn raskere og sterkere puls, for å finne ut hva som var nok intensitet til å jage bort denne kråka. I BHG1 observerte vi at barna var litt forsiktige i starten av ritualet, men etter at vi gjentok reglen, med eskalerende tramping og risting av rasle-eggene, ble barna mer aktivt med. Her utforsker barna forskjellig dynamikk, siden ropingen blir høyere for hver gang. Vi får nye klangfarger i stemmen av å rope høyere og høyere. Barna ble også en del av en felles puls med rasle-eggene. Man kan knytte vennskap gjennom felles musisering, og kommunikasjon i musikken (Kulset, 2019, s. 80). Her blir musikken blant annet brukt til å kommunisere et felles ønske fra

barnegruppa om at den skumle kråka må fly sin vei. Dette gjør barna i samarbeid og fellesskap med hverandre, og vi tolket dette som en stimulerende musikalsk sosial lek.

5.4 Skyggespill - en bro til lek

Barna var veldig engasjert under framføringen av dramaforløpet. Skyggelek i det mørke rommet og figurene som ble levende på lerretet, førte til en spennende og estetisk opplevelse i fellesskapet (Sæbø, 2010, s. 19). Den første barnegruppen (BHG1) var litt forsiktig og stille i starten, de fulgte med uten å blande seg veldig inn. Den andre barnegruppen (BHG2) var mer deltakende fra starten av. Barna i sistnevnte barnehage deltok og var engasjert gjennom hele forestillingen, både der vi hadde planlagt aktiv deltakelse, og gjennom hele forløpet.

Fortelleren i dramaforløpet, hadde en mer dialogdrevet rolle i denne forestillingen. Det ble ikke bare fortelling av historie-elementene, men en samtale med barna som var med.

Vi tror at skyggespill med lys og levende figurer på lerret førte til glede og trivsel hos barna. Dette har skapt spenning ved å lage visuelle bilder med lys, musikk og figurer. Vi tolket fra våre observasjoner at dette påvirket barnas nysgjerrighet og interesse, noe som kan utvide deres fantasi og kreativitet, impuls, improvisasjon og deltakelse. I rammeplanen for barnehagen, står det at “opplevelser med kunst og kultur i barnehagen kan legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse og eget skapende arbeid” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50). Alle rekvisitter, kostymer og musikk ga et forsterket engasjement hos barna. Det vil si at barna ble inkludert i et fellesskap hvor de brukte sin kropp og stemme. De hoppet, ropte og kommuniserte med hverandre og figurene, og lagde egne fortellinger. Det virket som barna kjente på en tilhørighet til hverandre og figurene i skyggespillet underveis. Skyggeleksdelen ble til en gøy og lekende utforskningsprosess for barna. Dette fordi barna utforsket ulike materialer som lerretet, figurer og rekvisitter, noe som stimulerte barnas lek i fellesskapet.

5.5 Fantasi og virkelighet

Det å skille mellom fantasi og virkelighet, er avhengig av barnas alder, sier PL2.

Vi ser fra observasjonene våre fra BH2, at de eldre barna deltok mer i ritualer og lek underveis i forløpet. Tilsynelatende kan dette være tilfellet, fordi de eldre barna skiller mer mellom fantasi og virkelighet. Vi observerte også (i BHG2) at de eldste barna kommenterte underveis i forløpet om de så hendene til aktørene bak lerretet, eller om noe annet brøt illusjonen. De deltok i dialog med aktørene og prøvde å veilede oss om hva karakterene skulle

gjøre. Noen av de yngre barna virket mer forsiktig, og satt tett ved en trygg voksen. Vi tolket disse situasjonene som at yngre barn tar dramaforløpet og fantasien mer på alvor.

Det å skille mellom fantasi og virkelighet, tror vi er veldig viktig for å komme inn i sosial lek med andre barn. Fantasi kan sees på som en form for bevissthet, og barna bruker fantasien i leken til å transformere, overdrive og levendegjøre erfaringer (Vygotskij, 1995, s. 9). Det kan bli utfordrende for barn som ikke skjønner skillet mellom fantasi og virkelighet, å gå inn i en sosial lek, siden de andre barna overdriver og gjerne oppfører seg annerledes enn normalt. Det er viktig at voksne i barnehagen støtter opp utviklingen av barns fantasi, og lærer dem å skille mellom fantasi og virkelighet (Sæbø, 2010, s. 81).

I fokusgruppeintervjuet sa BUA at man må ta hensyn til barns alder og heller lage grupper i forhold til alderen. PL2 fortalte at enkelte barn har utfordringer med å skille fantasi fra virkelighet, og fortalte videre at det kan påvirke barna hvis det blir for skummelt. Dette viser kanskje at barns tidligere erfaringer spiller en viktig rolle for å skille mellom fantasi og virkelighet. Man kan diskutere om aldersgruppering er en god metode for å få alle barn inn i den sosiale leken. Det kan bli lettere å tilrettelegge dramaforløpet for barnas alder. Sjansen kan da være større for at barna ikke får utfordringer med å skille fantasi og virkelighet. (Sæbø, 2010, s. 81). Før forløpet startet, fortalte student 276 sitt navn og sa at hun nå skal ta på seg en rolle som “gammel mann”. Dette kan være et godt tiltak fra oss, for at de yngste skal kunne skille mellom fantasi og virkelighet.

5.6 Personalets selvfølelse i arbeid med kunstfagene

PL1 fortalte at hun liker å lage litt teater og prøver å inkludere alle. Vi tolker fra intervjuet at PL1 tar i bruk drama for å inkludere hele barnegruppen. Hun bruker egne kunnskaper og erfaringer til å stimulere felles opplevelser og sosiale ferdigheter. Vi tror at hun har en god selvfølelse i arbeid med kunstfagene, noe som er viktig i vårt yrke. Selvfølelsen til voksne, kan spille en viktig rolle for barn når det gjelder arbeid med kunstfagene i barnehagen. PL1 forklarer at da hun var yngre, var hun sjenert og veldig forsiktig, helt til hun startet på dramalinjen på folkehøyskole. Hun fortalte videre at den erfaringen fra det å ta på seg en rolle, har gjort at hun i dag lettere klarer å stå foran en større forsamling.

Etter samtalene med informantene kan vi stille oss spørsmålet: kan det ha en positiv påvirkning på barnas sosiale lek, at voksne utfordrer seg med drama-aktiviteter, og blir mer komfortable med å uttrykke seg i større forsamlinger? Kanskje kan det resultere i at enkelte barn lettere tørr å bidra i fellesskapet. Det å oppleve å være en del av fellesskapet, har flere

positive effekter for barna. Blant disse er sosial kompetanse. For å ta vare på sosiale relasjoner må man ha sosial kompetanse. I sosiale relasjoner får barn viktige redskaper innenfor trivsel og utvikling (Drugli, 2017, s. 59). BHL sier at det aller viktigste er sosial kompetanse. Det å ha sosial kompetanse er veldig viktig, og da burde pedagogene være klar over ansvaret.

Pedagogen må bevisst tilrettelegge for at barn kan etablere gode relasjoner.

Videre fortalte BHL at musikk har mye å si, og at hun skulle ønske hun kunne spille et instrument. Hun anerkjenner likevel at sang og rasleegg kan være godt nok. Dette viser kanskje at hun har selvtillit nok til å synge og bruke musikk med barna, uten at hun bekymrer seg for teknisk perfektjon, noe som gjerne er viktig for å inspirere barna til å delta i musikalske eller kunstfaglige aktiviteter generelt.

Det er mange som tenker at siden de ikke kan spille instrument, så kan de heller ikke synge. Det å være en musikalsk person, innebærer å våge å tro på sin egen evne til å synge/musisere. For barna er den felles opplevelsen og kommunikasjonen viktigere enn hvor flink den voksne er til å synge. Derfor er selvfølelsen til den voksne viktig, uavhengig av hvor "flink" man tror at man egentlig er i kunstfagene. Det å se på musikk som noe felles eller sosialt, istedenfor å tenke på prestasjonspress, kan tenkes å være relevant i utøving av alle kunstfaglige aktiviteter med barna. Muligens er det lettere å leke og dramatisere med barna, om man ikke fokuserer på resultatet og tviler på egen evne (Kulset, 2021, s. 117-118).

6.0 Avslutning

Vi som kommende barnehagelærere tenker at kunstfagene er absolutt nødvendig å arbeide med i barnehagen. I arbeidet med bacheloroppgaven, har vi kommet frem til funn som gir en indikasjon på hvordan dramaforløp med skyggespill og musikk kan stimulere barns fantasi og kreativitet. Resultatet og funnene fra arbeidet, viser at å jobbe med slike dramaforløp kan bidra til sosial lek. Barna kan utvikle sin fantasi med å erfare ulike spennende og fascinerende situasjoner. Vi tror skyggespill med musikk kan skape slike situasjoner i barnehager. Vi tror at fantasifulle barn kan bli mer kreative, noe som gjør barna mer åpne til ulike ideer og gode samspill.

Barn som er kreative kan finne ulike løsninger på utfordringer når de leker sammen i et fellesskap. Vi tror at kunstfagene, særlig dramaforløp med skyggespill og musikk, kan utvide barnas kreativitet. Skyggespillet med musikk har påvirket barnas estetiske opplevelser, ved å bruke lys og mørke, og rekvisitter som vi hadde med oss i barnehagene. I musikkritualet opplevde vi at barna deltok aktivt, samarbeidet og skapte en puls.

Metodene vi brukte har hjulpet oss til å finne ut hva ansatte i barnehager tenker om kunstfagene. Intervju og observasjoner bidro til at vi kunne se på ulike perspektiver av barnas samspill med skyggespill og musikk. I tillegg har observasjonene hjulpet oss til å se barnas samspill med hverandre i skyggelek-delen, og hvordan de brukte sosiale koder i et fellesskap. I intervjuene med informantene fikk vi innsyn i deres holdninger, synspunkter og erfaringer. Vi oppdaget der at de mener kunstfagene kan spille en viktig rolle for sosialt fellesskap og i sosial lek.

Observasjonene våre indikerte at enkelte barn kan ha behov for ekstra støtte, noe vi har reflektert rundt. Vi har gjennom observasjoner sett etter hvordan den sosiale leken ble stimulert i arbeid med dramaforløp. Etter tre års studier har vi lært at vi som pedagoger skal være bevisste på egen rolle, og ta hensyn til hvert enkelt barns behov. Vi fant ut i dette prosjektet at personalets selvfølelse kan påvirke deres arbeid med kunstfagene. Noen opplever at det er utfordrende å gå ut av komfortsonen. Informantene prøvde likevel å oppmuntre barna i det kreative arbeidet. For å oppmuntre, bygge selvtillit og utforske fantasien, burde man få positiv støtte fra personalet. Det vil si at for å utøve kunstfagene, som kan være grunnleggende for barnas trivsel og glede, trenger vi tilstedeværende og kompetente voksne for å støtte barna slik at de lykkes.

7.0 Litteraturliste

- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I M. D. Bergsland & H. Jæger (Red.), Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen (s. 67-68 & 80-81). Cappelen Damm akademisk.
- Dalland, O. (2020). Metode og oppgaveskriving (7. utg.). Gyldendal.
- Drugli, M. B. (2017) Liten i barnehagen (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Furholt, A. (2019) Musikalsk kommunikasjon i barnehagen. I T. B. Schei (Red.), Musikpraktisk klokskap i arbeid med barnehagen (s. 132-133). Fagbokforlaget.
- Fønnebø, B. (2022). Kunstneriske bevegelser i barnehagen: De yngstes formgivning, bildekaping og verksteder (2. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Halkier, B. (2010). Fokusgrupper. Gyldendal akademisk.
- Heggstad, K. M. (2012). 7 veier til drama: grunnbok i dramapedagogikk for lærere i barnehage og skole (3.Utg.). Fagbokforlaget.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. (2016). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. (5. utg.). Abstrakt forlag.

- Kulset, N. B. (2019). Musikk og andrespråk: Norsk tilegnelse for små barn med et annet morsmål (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Kulset, N.B. (2021). Din musikalske kapital (2.utg.) Universitetsforlaget.
- Løkken, G. og Søbstad, F. (2014). Observasjon og intervju i barnehagen (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Mjanger, R. H. (2019). Kan du fortelle en historie der vi er med? - Å utvikle improvisatorisk og samskapende fortellerkompetanse. I I. -L. Møen & E. Thoresen (Red.), Kunstpedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (s. 118-119). Fagbokforlaget.
- Moser, T. & Storli, R. (2018). Fysisk og motorisk utvikling. I V. Glaser, I. Størksen, M. B. Drugli (Red.), Utvikling, lek og læring i barnehagen: Forskning og praksis (2.utg., s. 135). Fagbokforlaget.
- Møen, I. -L. (2019). Rom for lyd - musikkinstrumenter i barnehagehverdagen. I I. -L. Møen & E. Thoresen (Red.), Kunstpedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (s. 63). Fagbokforlaget.
- Thorkildsen, K. (2017). Den ville babyreisen. I K. Bakke, C. Jenssen & A. B. Sæbø (Red.), Kunst, kultur og kreativitet: kunstfaglig arbeid i barnehagen (2. utg., s. 127). Fagbokforlaget.
- Small, C. (1998). Musicking: The meanings of Performing and listening. Middletown: Wesleyan University Press.
- Sæbø, A. B. (2010). Drama i barnehagen, (3.utg.). Universitetsforlaget.
- Sæbø, A.B. (2017). Kunstfagenes plass i barnehagen. I K. Bakke, C. Jenssen & A. B. Sæbø (Red.), Kunst, kultur og kreativitet: kunstfaglig arbeid i barnehagen (2. utg., s. 17 & 22). Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>
- Vestad, I. L. (2019) Barns samtaler om musikk i barnehagen - en vei til forståelse av barns musik(k)erskap. I T. B. Schei (Red.), Musikkpraktisk klokskap i arbeid med barnehagen (s. 150-154). Fagbokforlaget.
- Vygotskij, L.S. (1995). Fantasi och kreativitet i barndomen. Bokförlaget Daidalos Ab, Göteborg- Översättning: Kajsa Öberg Lindsten.

8.0 Vedlegg.

Her presenterer vi vedleggene våres.

8.1 Vedlegg 1 - presentasjon av dramaforløpet

Rammefaktorer:

Vi gjennomførte to forestillinger i to barnehager for barn fra 3-6 år. Før gjennomføringen planla vi et dramaforløp med vektleggelse på musikk og skyggespill. Dette dramaforløpet er inspirert av en iransk fortelling som er skrevet om til en barnebok (Pass for magiske skilpadder) skrevet av vår medstudent¹ (kandidat nr 285). Vi ønsket å formidle en kulturell fortelling samtidig som vi ville vektlegge samhold og kunstmøter i barnehagen.

Rommet er mørklagt, med diskolys og et lerret til skyggespillet.

I barnehage 1 var det to ansatte, tre studenter i spill og åtte barn fra 3-6 år, og i barnehage 2 var det en ansatt, tre studenter i spill og ti barn i alderen 3-6.

Utstyr:

Skyggefigurer på pinner, hvit presenning til lerretet, trå (for å henge opp lerretet), svart stoff, lommelykt, gitar, rasleegg, led lys, diskolys, stift og nåler (for å henge opp tøyestykke), og lysfilter med ulike farger for å dekke lys i taket i barnehagen.

Dramaforløpet:

I starten av forløpet, kommer barna inn i rommet til meditativ musikk i bakgrunnen og forskjellige lys-farger rundt omkring. Student med kandidat nr 506 sitter med gitaren ved siden av skygge-lerretet. Dramaforløpet går ut på at barna møter en mann som er sliten og har litt vondt i ryggen. Mannen blir spilt av student med kandidat nr 276 iført kostyme. Denne karakteren eier flere ting som han er glad i, men han finner dem ikke. Han spør barna om de har sett tingene. Mannen er litt glemsk, men kommer på at han eier en sekk, denne sekken er magisk fordi den kan man gå inn i. Sekken er en liten tunnel vi har lagd med tøyestykker rundt tilgjengelige møbler til forløpet. Mannen tar med barna inn i "sekken". Mannen leter etter tingene sine sammen med barna inni sekken. Når de går videre, blir sekken om til en "skog". Barna får vite fra student 276 at de er inni skogen. Lyset bak lerretet til skyggespilledelen går på, for å gi et tydeligere sceneskifte. Inni sekken/skogen er det ikke bare ting, men barna og

---

¹ Pass for magiske skilpadder.

mannen treffer og på en valnøtt. Valnøtten er en utklippet pappfigur på skyggelerettet, spilt av student 285. Valnøtten sier den er glad for å finne folk, for den har sittet fast i sekken lenge. Mannen kommer på at han er sulten og ønsker å spise valnøtten. Mannen springer bak lerretet for å finne valnøtten. Fra nå av er alt av handling spilt ut på lerretet til noe annet blir sagt. Student 276 og 285 spiller firfislene, kråken og valnøtten fra bak lerretet. Student 506 sitter med gitar og har rollen som forteller under skyggespilldelen. 506 svarer barna i dialog og kommer med oppklaring på ting du lurer på underveis. Valnøtten prøvde å trille fra mannen inn i skogen, men den datt på en stein og delte seg i to. Delene av nøtten ble liggende helt alene i skogen. To firfislere som var redde for en kråke i skogen, møtte på valnøtten. Firfislere spør valnøtten om de kan gjemme seg under den knekte valnøtten. Plutselig kommer det frem en kråke, kråken er sulten og vil spise firfislen. Her reiser student 506 (fortelleren) seg, og deler ut rasle-egg til barna. Fortelleren får de med på å rope en regle (kråke, kråke, fly av sted!) og holde en felles puls med rasle-eggene for å skremme bort kråkefiguren som er på lerretet. Etter ropingen er høy nok, blir kråken redd, og flyr ut av lerretet og bort fra firfislene. Firfislene jubler og sier de ble sultne etter skremmingen av kråken, og spiser valnøttkjernen fra valnøtten som datt tidligere i forløpet. Videre blir firfislene trøtt og legger seg under valnøtten. Lyset bak lerretet går av, og fortelleren starter allsang på “So ro lillemann” mens karakterene sover. Når firfislene våkner, og lyset går på igjen, finner de ut av at de har blitt forvandlet til skilpadder. Da har student 276 og 285 byttet ut firfislefigurene med skilpaddefigurer bak lerretet i mørket. De finner da ut av at valnøtten er magisk og de har fått beskyttelse fra kråken.

Lekedelen:

Etter at forestillingen var ferdig, var det en 10 minutters leke del. Barna kunne der utforske skygger med deres kropp og figurene. De ble invitert opp av firfisle-skilpaddene på slutten av forløpet. I lekedelen, tar hver av studentene med seg ca tre barn bak lerretet om gangen, så barna får leke med skyggefigurene, og utforske skygger med hendene sine og kroppen. Vi tar på oss rollen som både observatører og veiledere for barna. Barna som ikke er bak lerretet, blir med de andre studentene og utforsker rommet og musikkinstrumenter. Barn får og mulighet til å sitte å se på de andre barna, og utforske skyggene mer passivt om de ønsker det.

8.2 Vedlegg 2 - praksisfortelling 1

Barnehage 1

Kandidat nr: 506

Dato: 12.04.2023

Sted: Dramarommet i barnehagen

Deltakere: 8 barn, 2 ansatte og 3 studenter

Tittel: Kom og bli med.

Vi hadde vår første gjennomgang med barn, av dramaforløp med skyggespill. Vi møtte barna med gitar, rasle-egg og sang i gangen utenfor rommet vi spilte i. Sangen inneholdt deler der barna var med og klappet. Noen barn klappet med en gang, mens andre barn ble med etterhvert. Vi gikk inn i rommet vi hadde dekorert til dramaforløpet, og noen barn så mye rundt og pekte på dekorasjonen (som inneholdt blant annet lysrekker, lerret og diskolys). Alle barna så seg rundt, men noen holdt seg veldig tett til de ansatte de kjente fra barnehagen, og var ikke like aktiv i å gå rundt og se.

Barna stilte seg opp i en halvsirkel, og vi startet med handlingen i dramaforløpet. Barna stod rolig og fulgte med, frem til de skulle bli med i handlingen. De gikk gjennom et lite “rom i rommet”, som vi hadde satt opp med laken i det ene hjørnet. Barna skulle gå inn i en fiksjonell ryggsekk, som denne lakenkonstruksjonen representerte. Alle barna var med, men et barn trengte ekstra bekreftelse fra en av de ansatte i barnehagen, før dette barnet ville bli med og.

Inni ryggsekken startet skyggespill-delen. Her lo barna av deler, og pekte litt, men satt for det meste ganske i ro og så på. Så kom den største barnedeltakelses-delen av forløpet: Barna fikk utdelt rasle-egg, og skulle skremme bort kråken som i forløpet er en skummel motstander for hovedpersonene. Her holdt de felles puls med rasle-egg, og gjentok “kråke, kråke, fly av sted!” tre ganger, med ekstra intensitet for hver gang. Første gangen var alle med, om noe forsiktig i stemmevolum. Fra andre gang av, var det full intensitet og synkron roping fra alle barna. Når barna hadde “skremt bort kråka”, og historien fortsatte på lerretet, fant de fort roen igjen og fulgte med.

Mot slutten hadde vi “so-ro lillemann” i en sekvens der karakterene sover. Her virket det som de fleste barna sang med. Noen av barna lekte også at de sov. Helt til slutt, takket hovedpersonene barna for hjelpen deres, og inviterte dem opp bak lerretet. Barna fikk komme opp og bruke skygge-figurene vi hadde laget, og laget og skygger med hendene sine. De lagde små handlinger med figurene, både ting som jeg ikke vet hvor de har fått ideene fra, men og karaktertrekk og handlingselement jeg kjente igjen fra forløpet vi nettopp hadde.

Drøfting av observasjonene:

“Opplevelser med kunst og kultur i barnehagen kan legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse og eget skapende arbeid” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50). Jeg tolket mye av barnas reaksjoner under og etter dramaforløpet, som at barna fikk tilhøre og uttrykke seg i et fellesskap. De sang med på sanger, og alle deltok i ritualet, selv de som virket forsiktige i starten. Deltakelsen gikk opp, jo lengre ut i forløpet vi kom. Da historien var ferdig, og barna fikk leke selv med rekvisittene, var engasjementet ganske stort. Drama kan sees på som en sosial og kollektiv måte å jobbe på, som bygger på interaksjon og samspill. (Sæbø, 2010, s. 86). Under dramaforløpet, så vi barna samarbeide om å skremme bort kråka, trampe i takt, synge i lag, og leke med skyggefigurer. Under lekingen diktet de historier i lag. Jeg tror dette kan være en indikasjon på at dramaforløp, og kunstfaglige aktiviteter, kan være til god inspirasjon og støtte for barnas sosiale lek. Barna fikk se, prøve ut, lytte og synge, i lag med hverandre.

Litteraturliste:

- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>
- Sæbø. A. B. (2010). *Drama i barnehagen*, (3.utg). Universitetsforlaget.

8.3 Vedlegg 3 - praksisfortelling 2

Barnehage 2

Kandidat - nr: 506

Dato: 12.04.2023.

Sted: Rom for frilek

Deltakere: 10 barn, 1 ansatt og 3 studenter.

Tittel: Kom og bli med.

Vi presenterte dramaforløpet vårt for to ulike barnegrupper i to ulike barnehager. Dette var den andre barnehagen. Her observerte jeg at barna var veldig delaktig fra starten av. Vi hentet dem ute på gangen, med gitar, rasle-egg og sang. Barna var med og klappet i delene av sangen der det hørte til.

Da vi kom inn i rommet, var det mye snakk mellom barna, der de pekte rundt og kommenterte på hvordan rommet så ut nå (vi hadde mørklagt vinduer, og hengt opp mye lys og lerret til skyggespill). Det var et barn som holdt seg tett inntil den ansatte barnet kjente,

under hele forløpet. Mens de andre barna gikk inn gjennom en “tøy-tunnel” vi hadde lagd som skulle representere en ryggsekk barna skal klatre inn i, ble dette barnet sittende på den ansatte sitt fang. Dette barnet fulgte med på forløpet hele veien, men deltok ikke i de felles aktivitetene som var i dramaforløpet. Under skyggespilldelen, var det mange verbale reaksjoner fra barna underveis. De påpekte ting som “jeg ser hånda di”, om en hånd skulle dukke opp på lerretet når skyggefigurene ble operert av en av oss studenter. I tillegg kommenterte de ting som “se der”, “ikke gå der” og “hva er det?” når nye karakterer dukket opp på lerretet.

Under kråke-skremme-sekvensen, var barna så delaktig at vi strakk den ut enda lenger. Vi gjentok “skremme-regla” mange ganger, og barna var med og trampet og ristet på rasle-eggene. Det tok litt tid å synkronisere tramping og roping, og lydnivået ble veldig høyt. Barna smilte og lo, selv om det kunne bli litt høyt for de voksne. Det kom seg når fortelleren klarte å få kontakt med barnegruppen igjen. Barnet som var litt på siden, fikk også rasle-egg. Det ble brukt, og barnet var med på fellespulsen, men satt fortsatt med den ansatte, og var ikke med på å snakke-synge/rope regla.

I denne barnehagen, var det litt vanskeligere å roe ned barna etter kråke-skremmingen. De hadde høyt energi-nivå, og mange barn snakket med hverandre og så litt andre plasser enn på lerretet rett etter den deltakende aktiviteten. Noen barn ville ikke gi fra seg rasle-eggene med en gang, og hvisket senere at de håpte kråken kom tilbake. Vi fikk den felles oppmerksomheten tilbake for fullt, når vi sang “so ro lillemann” litt senere i forløpet. Denne sangen sang alle barna med på.

Etter dette var det lekedelen, der tre og tre barn om gangen, fikk komme bak lerretet og leke med skyggefigurene. Barna var veldig på, og delte ut skyggefigurer til hverandre og lekte ut situasjoner på lerretet. Barnet som satt med den ansatte hele veien, ville ikke være med med en gang. Når alle de andre hadde prøvd, ville dette barnet også. Da var det ingen andre barn bak lerretet, og barna hadde generelt begynt å roe seg ned. Barnet kom ikke inn i noe felles lek med de andre barna, men virket interessert i dramaforløpet. Barnet ville leke med kråkefiguren bak lerretet, og lagde til kråkelyder som lignet lydene vi lagde til kråka i forløpet.

Drøfting:

Det var spennende å ha det samme dramaforløpet med to forskjellige barnegrupper. Det var mange små forskjeller på hvordan barna var i møte med forløpet, men også en del fellestrekk mellom gruppene. Jeg tror det at vi var på et lekerom med barna, istedenfor et rom der barna er vant med å sitte å følge med på noe (som det var i barnehagen før), kan ha vært en faktor på

forandringene. Barna her, var aktivt deltagende hele veien, med spørsmål og kommentarer. De prøvde å komme med tips på hva karakterene i dramaforløpet skulle gjøre (for eksempel: “ikke gå der!”, “vær forsiktig”, og høy aktivitet med mange kommentarer under kråkeskremmingen). Muligens så barna mer på forløpet som en lek enn en forestilling, av forskjellige mulige grunner som rom og hva av teater de har erfart før. Dramaforløpet vårt var ment til å la barna delta. Det at de lekte underveis og fant på historie-element til figurene, tror jeg kan indikere at dramaforløp med skyggespill og musikk, kan være positivt for barns sosiale lek. Vi så og at musikk, i form av allsang og bakgrunnsmusikk, var med på å samle barna i overgangssituasjoner. Musikk kan være et slags sosialt lim, som kan forsterke samhølsfølelsen (Kulset, 2019, s. 28). I starten hadde barna mye energi, de var smilende, og virket klar til å sette i gang. Da de kom inn til den mediterende musikken, gikk volum på stemmer og bevegelse nivået litt ned, mens de så seg rundt i rommet. Etter kråkeritualet, der det var litt lite fokus når barna skulle sitte seg ned og følge med på lerretet igjen, var det en allsang som forenet fokuset til barnegruppen igjen.

Det med at ikke alle barna kom like med i den sosiale leken, ga meg et par spørsmål til refleksjon. Først tenkte jeg at kanskje det var for mange barn for størrelsen på rommet, at det kan bli litt overveldende. For det andre, kan alderen til barn påvirke litt her, kanskje det som passet bra for de fleste av barna, kunne bli for skummelt for litt yngre barn igjen.

Litteraturliste:

- Kulset, N. B. (2019). *Musikk og andrespråk: Norsk tilegnelse for små barn med et annet morsmål* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>

8.4 Vedlegg 4 - praksisfortelling 3

Barnehage 1

Kandidat - nr: 276

Dato: 12/04/2023

Sted: Dramarommet i barnehagen

Deltakere: 8 barnehagebarn, to personalet og tre studenter (i rolle).

Tittel: Kom og bli med

Jeg kommer inn i rommet og er meg selv med kostyme på, barnegruppen virker rolig og stille. Jeg starter med å forklare karakteren min og forklarte videre at jeg later som at jeg er en mann med smerter i ryggen. Jeg går så inn i rollen, barna gir ingen eller lite respons. Etter hvert spør jeg hvor tingene mine er, og går videre inn i den «magiske sekken» (Et stativ som er tildekket med tøy og lys) sammen med barna. Jeg får da et samspill med barna og får mer respons, men barnegruppen er fremdeles veldig rolig. Ved utgangen av «den magiske sekken» guidet jeg barna videre til å sette seg. Et barn ble stående igjen og barnet ser rundt seg og virket usikker. Jeg støtter barnet og tar barnet i hånden, videre viser jeg at barnet kan sette seg med en trygg voksen. Da barna satte seg ned, så startet skygge delen, og en valnøtt kom opp på lerretet. Jeg gikk bak lerretet for å late som jeg skal spise valnøtten, for så å spille skyggefigur-roller. Selv om jeg var bak lerretet, registrerte jeg at barna lo, sang og var deltakende sammen. Jeg merket også på volumet at barna åpnet seg og var mer deltakende når de skulle skremme kråken sammen med fortelleren. Selv om de i starten av dramaforløpet var rolig, løsnet det seg betraktelig til slutt. Under leke delen utforsket barna de ulike figurene fra skyggene, da la jeg merke til et barn som sto og observerte de andre barna. Barnet hadde ikke lyst til å bli med, da gikk jeg bort og lagde skygge med de andre barna. Da kom barnet bort til meg og ville bli med meg og lage skygge.

Faglig refleksjon og tolkning:

Ifølge rammeplanen for barnehagen står det at "I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne." (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

Mitt fokus i denne praksisfortellingen har vært barna og barns reaksjoner på en kunstfaglig aktivitet og hvordan dramaforløpet kan stimulere til sosialt fellesskap.

Det står også i rammeplanen at "opplevelser med kunst og kultur i barnehagen kan legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse" (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50).

Man kan tolke barnegruppen som en sammensatt barnegruppe der de agerer på dramaforløpet art. Selv om de er rolig i starten så gjør dramaforløpet dem engasjert og deltakende, dette gjør at de opplever samhold og fellesskap. Selv om det var barn som tilsynelatende slet med å komme med, så ble det fanget opp/sett og barnet ble påvirket og agerte tilslutt sammen med de andre barna.

Litteraturliste:

Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.

<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>

8.5 Vedlegg 5 - praksisfortelling 4

Barnehagen 2

Kandidat - nr: 276

Dato: 12/04/2023

Sted: Gangen og avdelingen i barnehagen

Deltakere: 10 barnehagebarn og en personal og tre studenter (i rolle)

Tittel: Kom og bli med

Jeg står klar i gangen sammen med mine medstudenter og venter på at barna kommer inn, vi starter å synge og spille (kom og bli med). Barna blir med på sangen og barnegruppen virker engasjerte og deltakende. Sammen med barna kommer vi inn på avdelingen og barna stiller seg i en sirkel rundt meg. Jeg forklarer hvem jeg er, og hvem karakteren min er. Jeg forklarer videre at jeg skal late som at jeg er en mann. Jeg gikk da inn i rollen, barna begynte å hviske og de var litt aktive. Da jeg skulle få barna med til å gå gjennom “den magiske sekken” (skillevegg med tøy og lys) så jeg at barna hørte etter og var engasjerte. Jeg la også merke til at det var et barn som ikke ble med og sto igjen sammen med en trygg voksen. Da vi kom ut av “den magiske sekken”, førte jeg barna foran lerretet og det kom opp en skygge (valnøtt skygge). Da lo de, pekte og sa “se” til skyggen på lerretet. Jeg gikk så videre bak lerretet for å videreformidle fortellingen med skygge figurene. Bak lerretet kunne jeg ikke se barna, men hørte at de var engasjerte og deltakende. De gjentok ord som firfislere og valnøtt. Det kom til et punkt der barna ble overivrige og diskuterte om noen rasleegg som ble brukt under kråke-skremming-frekvensen. Under leke delen fikk barna gå tre og tre bak lerretet for å utforske skyggen, de fleste barna prøvde ut flere elementer fra forestillingen. Jeg så at det var et barn som ikke hadde lyst, det var det samme barnet som ikke ville bli med i ritualet i starten. Jeg prøvde å vise, stille spørsmål og å være i spill med de andre barna, men dette barnet hadde ikke lyst.

Faglig refleksjon og tolkning:

Ifølge rammeplanen for barnehagen står det at personalet skal “støtte barna i å ta andres perspektiv, se en sak fra flere synsvinkler og reflektere over egne og andres følelser, opplevelser og meninger” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

I denne praksisfortellingen vil jeg ha fokus på et barn som ikke kom inn i fellesskapet. Gjennom hele dramaforløpet var hun stille og rolig, hun tilbrakte også mye av tiden sammen med en trygg voksen. Når barnet var bak lerretet sammen med meg og skulle prøve å lage skygge, hadde barnet ikke lyst. Jeg stiller meg da spørsmålet om det ble for mye lyd og energi i barnegruppen som gjør at de mer rolige og stille barna ikke får tid eller mulighet til å utforske skyggelek. Men i samme sammenheng kan det være at barnet ikke har den sosiale kompetansen (Drugli, 2017, s. 59-60).

Litteraturliste:

- Drugli, M. B. (2017) *Liten i barnehagen* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>

8.6 Vedlegg 6 - praksisfortelling 5

Barnehage 1

Kandidat - nr: 285

Dato: 12/04/2023

Sted: Dramarommet i barnehagen

Deltakere: 8 barnehagebarn og to personalet og tre studenter (En spiller mannen rolle- en spilte forteller, og en var bak på lerret for å spille skyggespillet delen)

Tittel: Kom og bli med

Ifølge Rammeplan for barnehagen (2017) skal barna “inkluderes i aktiviteter der de kan få være i bevegelse, lek og sosial samhandling og oppleve motivasjon og mestring ut fra egne forutsetninger” (Kunnskapsdepartementet 2017, s. 49).

Vi gjennomførte et dramaforløp for å observere hvordan kunstfagene med dramaforløp og musikk kan bidra til en sosial lek. Dramaforløpet var både med skyggespill, og lek med skygge. Barna hadde fått på forhånd beskjed om at tre studenter skulle gjennomføre et dramaforløp på dramarommet og de har invitert oss til å se. Vi begynte i gangen med å synge sangen mens og vi spilte gitar og rasleegg (kom og bli med å klapp, kom og bli med å danse, kom og bli med å se). Barn ble veiledet av en medstudent som spilte rollen som “mannen”. Hun snakket med barna og tok barna i en magisk sekk (Trekubbe-stativ som var på teaterrommet som vi dekket med tøy, stoffer og hengt lys inn i stativet). De kom ut av

sekken og gikk i en skog (Dramarommet som har en scene) hvor skyggespillet begynte. Et barn sa at “oiii så kult” og noen svarte "ja, det er kjempekult". Det var to barn som satt helt tett med PL1. Barn satt seg ned som publikum foran lerretet. Under forestillingen hadde vi to ritualer. Første ritual var mannen som tok barna i ryggsekken og andre var når forteller motiverte barna for å skremme kråken. Andre ritualet deltok barna med å skremme kråken ved å lage lyder med kroppen og stemmen. Etter at skyggespillet hadde blitt ferdig, fikk barna lov til å lage figurer med kroppen på lerret og skygge figurer som var på pinner.

Under første ritualet, var ikke barna så aktive, fordi de visste ikke hva det gikk i, men under det andre ritualet var fortelleren med barna for å motivere dem til å delta. Jeg merket at et barn trenger mer motivasjon og spenning for å delta i leken. Jeg observerte at da forteller begynte å uttrykke glede og bevegelse ved å hoppe, rope sammen med barn, ble det lettere for barna å delta i ritualer. Det barnet som satt tett med PL1 ble også med denne gangen.

Når dramaforløpet var ferdig, inviterte vi barna til å komme på baksiden av lerretet og lage skyggefigurer. Vi står på baksiden av lerretet for å motivere og lære barna å lage noen skyggefigurer med kroppen sin. Barna var helt begeistret for å bruke sin kropp og stemme og andre gjenstander for å utforske skyggene.

Jeg gikk mot barnet som satt tett med PL 1 for å vise hvordan vi kan lage skygger på veggen. Videre spurte jeg barnet om hun/han vil bli med til baksiden av lerretet. Barnet klemmer hånden min i spenning og nikket bekreftende.

Vi prøvde å inkludere alle barna og ba personalet om å bli med slik at barna føler seg tryggere til å delta i ritualer og skyggelek. Barna var opptatt av at alle skal bli med i leken ved å si “det er din tur” og “min tur”, noe som kan tolkes som et godt samarbeid mellom barna, og respekt for barnas alder. Jeg føler selv at vi hadde god innflytelse på barna gjennom en god deltakelse som skapte et fellesskap for både barna og personalet.

Lek på ulike måter i barnehagen er nødvendig for å bygge relasjoner og interaksjoner mellom barn og barn, og barn og voksne. Dette kan være utfordrende for personalet når det gjelder kunst, særlig dramaforløp og musikk i barnehagen. Dette er fordi kunst krever kanskje mer tilrettelegging og tid og kunnskap for personalet. Jeg observerte at personalet deltakelse spilte en viktig rolle for barnas sosialisering i barnehagen. Ifølge Sæbø (2010) “deltakelse i drama og dramatisk lek vil gi de voksne nye og lærerike erfaringer. Foruten kan gi en mulighet for å lære noe om barnas behov, interesser og forutsetninger vil den voksne kunne lære mye om samspill” (Sæbø, 2014, s. 70).

Litraturliste:

- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>
- Sæbø. A. B. (2010). *Drama i barnehagen*, (3.utg). Universitetsforlaget.

8.7 Vedlegg 7 - praksisfortelling 6

Barnehage 2

Kandidat - nr: 285

Dato: 12/04/2023

Sted: Frilek rommet i barnehagen

Deltakere: 10 barnehagebarn og en fra personalet og tre studenter (En spiller mannen rolle- en spilte forteller, og en var bak på lerret for å spille skyggespillet delen)

Tittel: Kom og bli med

Vi gjennomførte et dramaforløp for å observere hvordan kunstfagene med dramaforløp og musikk kan bidra til en sosial lek. Dramaforløpet var både med skygge og spill. I denne barnehagen bygde vi et rom for skyggespillet siden rommet var originalt for barnas frilek. Vi dekket vinduer med mørke stoffer, hang opp lys og lagde et stativ som skulle bli en magisk ryggsekk. Barna hadde fått på forhånd beskjed om at tre studenter skulle gjennomføre et dramaforløp for dem, og barna ble invitert til å se. Mens vi begynte å bygge rommet, var barna i fri lek ute i barnehagen. Da vi begynte å dekke vinduer, ble barna mer nysgjerrige på hva vi holdt på med. Noen av dem kom bak vinduer og tittet inn i rommet.

Vi ga en beskjed til PL2 om at vi er klare. Hun/Han sendte barna inn, og vi begynte i gangen med å synge sangen (kom og bli med). Vi spilte gitar og rasleegg (kom og bli med å klapp, kom og bli med å danse, kom og bli med å se). Barn ble veiledet av en medstudent som spilte den slitne mannen rollen. Hun/Han snakket med barna og tok med barna i en magisk sekk (Et stativ som vi dekket med tøy, stoffer og hengt lys inn i stativet). Dette var en overgang fra sekk til skog. De kom ut av sekken og gikk i en skog (Samme rom) hvor skyggespillet begynte.

Det var et barn som satt på PL2 sitt fang. De andre barna satt seg ned, men det var ikke lett å roe seg ned foran lerretet. Under forestilling 2 hadde vi to ritualer. Første ritual var mannen som tok barna i ryggsekken og andre var når forteller motiverte barna for å skremme kråken. Under andre ritualet deltok barna med å skremme kråken ved å lage lyder med

kroppen og stemmen. De var veldig aktive, og det ble mye lyd. Etter at skyggespillet hadde blitt ferdig fikk barna lov til å lage figurer med kroppen på lerret. De lekte med skyggefigurer som var på pinner, noe som barna ikke ville slutte med. Barna var veldig aktive og beveget seg i alle retninger fort, så noen av rekvisittene ble ødelagt i lekedelen.

Barna rev og dro og utforsket skyggefigurene og annet materiale. Dette tolket jeg til at barna ville finne ut mer om skyggefigurene. Barna tok mye initiativ til å delta i forestillingen. De prøvde å veilede forteller ved å si “Vi ser hendene dine” til aktørene. De var verbalt og kroppslig aktive gjennom hele forløpet. “De inntrykk og opplevelser barnet mottar gjennom sine sanser, er grunnlaget for dets indre forestillinger” (Sæbø, 2014, s. 32). Skyggespill har skapt en arena hvor barnas sanser ble stimulert ved hjelp, glede og trivsel i lek.

Litteraturliste:

- Sæbø. A. B. (2010). *Drama i barnehagen*, (3.utg). Universitetsforlaget.

8.8 Vedlegg 8 – informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet "Alle skal med, kom og bli med"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan dramaforløp kan være til inspirasjon og invitere til kollektiv lek. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Vi er tre studenter som går i tredje år ved HVL, og vi skal skrive vår bacheloroppgave om hvordan dramaforløp kan invitere barn (3-6 år) til kollektiv/felles lek.

Vi vil komme på besøk og ha et fokusgruppeintervju med personalet, om hvordan barnehagen bruker drama og musikk, og hva fordeler og utfordringer dere ser med disse temaene. Senere kommer vi inn i barnehagen igjen, for å gjennomføre et såkalt dramaforløp, som her består av skyggelek med barna. Vi vil involvere barna i en teatralisk skyggelek med musikalske element, med mål om å gi barna estetiske opplevelser, ved å bruke sin fantasi og kreativitet under hele prosessen.

Formålet med dette prosjektet, er å få et inntrykk av hvordan dramaforløp kan bli en invitasjon og være til inspirasjon til kollektiv lek i barnehagen, uavhengig av kommunikasjonsvansker av ulike slag. Vi skal bruke disse opplysningene som forskningsmateriale i våres bacheloroppgave, der alle opplysninger som er samlet, vil bli anonymisert.

Høgskolen på Vestlandet har ansvaret for behandlingen av opplysningene.

I dette forskningsprosjektet skal vi bruke både gruppeintervjuer med personalet og observasjoner av barna.

Det vil i denne sammenheng bety at deltakerne skal bli med i samtaler med oss og få informantene sin synsvinkel i samtalen. Samtalen skal tas opp på digital lydopptaker og deres personlige stemme blir spilt inn. Vi benytter også observasjon av barn som blir notert med penn og papir av oss.

Vi skal levere vår bachelor-oppgave i den 25. mai, og vil anonymisere alt materialet som brukes i teksten. Vi vil slette datamaterialet når oppgaven er bestått.

All informasjon blir anonymisert.

Om dere velger å delta i prosjektet, kan dere når som helst trekke samtykket uten å oppgi noen grunn.

Har dere spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om rettigheter og krav for behandling av opplysninger, ta kontakt med:

Studentar:

Veileder:

Inger-Lisa Møen: +47 55 58 55 25, inger-lisa-moen@hvl.no

Personvernombud:

Trine Anikken Larsen: +47 55 58 76 82

Trine.Anikken.Larsen@hvl.no

Med vennlig hilsen:

Prosjektansvarlig

Inger-Lisa Møen

Studenter:

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Alle skal med, kom og bli med", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

___ å delta i gruppeintervju

___ at studenter fra HVL kan komme til barnehagen med et dramaforløp

Jeg samtykker til at opplysningene behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

NB: dette informasjons-skrivet ble sendt ut tidlig i prosessen, og deler av målene med bacheloroppgaven har endret seg litt underveis.

8.9 Vedlegg 9 – intervjuguide

Hva er deres erfaringer og opplevelser av drama i barnehagen.

Hva er deres erfaringer og opplevelser med musikk i barnehagen.

Hva er deres erfaringer og opplevelser med inkludering og sosialisering.

Hva er utfordringen med det i dag? (drama, musikk og sosialisering)

Kan dere gi eksempler på hvordan dere arbeider med det?

Hva gjør barnehagen fra før for å bidra til bra sosialt samvær gjennom språk og kulturforskjeller?

Hva er de største utfordringene når det kommer til inkludering av alle i lek i forhold til barna?

Hvordan er det sosiale for barna i barnehagen?

Er det noen barn som sliter mer med å komme inn i leken?

Er det noen barn som er veldig flink på å få med andre i lek?